

Z P R A V O D A J

KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 4 / Číslo 4
Prosinec 2016

Přípravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
(archív zde).

„[...] pro stanovení šíře prostoru pro uvážení, jehož stát požívá, musí být při posuzování věci ve světle článku 8 Úmluvy vzata v úvahu řada faktorů. Je-li dotčen zvláště významný aspekt existence nebo identity jednotlivce, je prostor ponechaný státu obvykle omezený [...] Naproti tomu tam, kde chybí shoda mezi [smluvními státy], ať už stran relativního významu dotčeného zájmu nebo nejlepšího způsobu jeho ochrany, zejména tam, kde věc vyvolává citlivé morální nebo etické otázky, bude prostor pro uvážení širší [...]“

A, B a C proti Irsku, č. 25579/05,
rozsudek velkého senátu
ze dne 16. prosince 2010

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

Databáze judikatury
web: eslp.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Ačkoli každé číslo našeho Zpravodaje odráží produkci Evropského soudu pro lidská práva s odstupem jednoho čtvrtletí, zmíním se o tom – snad aby návnada ke čtení příštího čísla nebyla vždy umístěna jen na konci –, že jsme se po necelých dvou letech od rozsudku senátu páté sekce ve věci *Dubská a Krejzová* v posledním kvartále roku 2016 dočkali pravomocného rozuzlení otázky, zda ženě, která si přeje přivést dítě na svět doma, a nikoli v porodnici, je stát povinen k tomu umožnit péči porodní asistentky.

Sedmnáctičlenný velký senát více než dvoutřetinovou většinou hlasů potvrdil původní právní názor sedmičlenného senátu sekce. Navíc svůj závěr o neporušení práva stěžovatelek na soukromý život podepřel ještě jasnějšími a jednoznačnějšími argumenty, jimiž reagoval na řadu vznesených námitek, než jaké použil senát sekce. Zůstala ovšem i výzva adresovaná našim orgánům k přehodnocování stávajícího systému, aby odrazil stav odborného poznání a plně respektoval práva žen, zejména zajištěním adekvátních podmínek pro pacienty i zdravotnické pracovníky v porodnicích po celé zemi.

Na každý pád zůstávají porody citlivou, ne-li dokonce přecitlivělou společenskou otázkou, třebaže se u nás ročně narodí na 110 tisíc dětí. Jakmile nastane nějaký zádrhel, a pokud je dějištěm domácnost rodičky a na scéně se objeví dříve či později porodní asistentka, pak nezávisle na tom, zda šlo o plánovaný nebo překotný porod, mají celostátní média hned sólokapa a odborná i laická veřejnost zaujímá jednoznačná (dlužno podotknout, že zpravidla dosti negativní) stanoviska.

Co kdybychom se od nich již zkusili oprostit? Bez ohledu na to, jaký postoj české společnosti jsme v řízení ve Štrasburku obhájovali a také obhájili, měli bychom opakovaný apel Soudu na setrvalé přehodnocování nastavených pravidel brát vážně a zlepšením podmínek všeho druhu panujících v místech, kde děti v souladu s platnou právní úpravou přicházejí na svět, přispět nejenom ke zklidnění všudypřítomných vášní, ale především ke zvýšení spokojenosti, s níž rodící ženy, nezřídka s otci oněch dětí, prožívají významné okamžiky svého života.

Dokladem toho, že se zmíněný apel nesnažíme zlehčovat, je nedávné projednání navazujících kroků na Kolegiu expertů pro výkon rozsudků Soudu, a to mimo jiné za účasti právních zástupkyň obou stěžovatelek. Předseda České gynekologické a porodnické společnosti jako host při té příležitosti mimo jiné připustil, že české porodnictví má co zlepšovat, že je řada oblastí, kde lze při respektování požadavku bezpečnosti vyjít vstříc legitimním přáním rodiček, a že se porodníci nechtějí a ostatně ani nemohou obejít bez samostatné práce porodních asistentek.

Kéž by se, třebaž za cenu dlouhých diskusí, vždy podařilo najít přijatelnou cestu pro všechny, kdo jsou na řešení určitého problému zainteresováni!

Všechno nejlepší do roku 2017 přeje

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Obsah	2		
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3		
Mezinárodní únosy dětí	3		
Rozhodnutí ze dne 13. září 2016 ve věci <i>Amade proti České republice</i>	3		
Nestrannost soudu	4		
Rozhodnutí ze dne 30. srpna 2016 ve věci <i>Sedlák proti České republice</i>	4		
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	5		
Autorské právo	5		
Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci <i>SIA AKKA/LAA proti Lotyšsku</i>	5		
Cizinecké právo	6		
Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci <i>A. B. a ostatní proti Francii</i>	6		
Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci <i>A. M. proti Francii</i>	8		
Rozsudek velkého senátu ze dne 23. srpna 2016 ve věci <i>J. K. a ostatní proti Švédsku</i>	9		
Mezinárodní únosy dětí	11		
Rozsudek ze dne 19. července 2016 ve věci <i>E. S. proti Rumunsku a Bulharsku</i>	11		
Obnova vyšetřování po rozsudku Soudu	13		
Rozsudek velkého senátu ze dne 5. července 2016 ve věci <i>Jeronovičs proti Lotyšsku</i>	13		
		Ochrana osobnosti	15
		Rozsudek ze dne 5. července 2016 ve věci <i>Ziemiński proti Polsku (č. 2)</i>	15
		Rozsudek ze dne 30. srpna 2016 ve věci <i>Medipress-Sociedade Jornalística proti Portugalsku</i>	16
		Policejní násilí	17
		Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci <i>Gedrimas proti Litvě</i>	17
		Rozsudek ze dne 26. července 2016 ve věci <i>Adam proti Slovensku</i>	19
		Přístup k soudu	20
		Rozsudek ze dne 15. září 2016 ve věci <i>Trevisanato proti Itálii</i>	20
		Řízení o bezpečnostní prověrce	21
		Rozsudek ze dne 21. července 2016 ve věci <i>Miryana Petrova proti Bulharsku</i>	21
		Trestní řízení	23
		Rozsudek velkého senátu ze dne 13. září 2016 ve věci <i>Ibrahim a ostatní proti Spojenému království</i>	23
		Úsporná opatření	26
		Rozsudek ze dne 21. července 2016 ve věci <i>Mamatas a ostatní proti Řecku</i>	26
		Veřejná dražba nemovitostí	28
		Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci <i>Vrzić proti Chorvatsku</i>	28
		Vězeňství	29
		Rozsudek ze dne 1. září 2016 ve věci <i>Wenner proti Německu</i>	29
		Závěrem...	32

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Rozhodnutí ze dne 13. září 2016 ve věci č. 22796/16 – Amade proti České republice

Výbor první sekce Soudu dospěl k závěru, že řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy o občansko-právních aspektech mezinárodních únosů dětí vyhovovalo požadavkům na spravedlivý proces vyplývajícím z čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Současně Soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl námitku dopadu délky řízení o navrácení na právo na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2011 se české státní příslušníci a stěžovatel, kterým byl portugalský státní příslušník, narodil v Portugalsku syn. Dítě bylo vychovááno v Portugalsku, Austrálii a České republice. V říjnu 2012 matka se synem odcestovala do České republiky. V prosinci 2012 se rodiče rozešli. Matka následně zahájila řízení o úpravě rodičovské odpovědnosti k nezletilému.

V únoru 2013 stěžovatel podal k Městskému soudu v Brně žádost o navrácení dítěte do Portugalska na základě Haagské úmluvy. Současně v Portugalsku zahájil řízení o úpravě rodičovské odpovědnosti.

V květnu 2013 městský soud nařídil navrácení dítěte do Portugalska. K odvolání matky nařídil Krajský soud v Brně jednání na konec července 2013. Žádosti stěžovatele o odročení jednání na konec srpna nebylo vyhověno s poukazem na předmět řízení. V srpnu 2013 krajský soud změnil rozsudek městského soudu a žádost o navrácení zamítl. V odůvodnění uvedl, že se nejednalo o únos dítěte ve smyslu článku 3 Haagské úmluvy, jelikož místo obvyklého bydliště nezletilého před jeho přemístěním nebylo v Portugalsku.

V listopadu 2015 byla odmítnuta ústavní stížnost stěžovatele z října 2013 pro zjevnou neopodstatněnost. Stěžovatel opakovaně žádal Ústavní soud o urychlení řízení s tím, že portugalské soudy vyčkávaly jeho rozhodnutí.

V průběhu návratového řízení byl stěžovatel pravidelně se synem v kontaktu na základě předběžného opatření vydaného v rámci řízení o úpravě rodičovské odpovědnosti zahájeného matkou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel tvrdil, že řízení před krajským soudem nebylo spravedlivé ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož jeho rozhodnutí bylo překvapivé. Nadto nebylo

řádně odůvodněno, krajský soud nepřipustil důkazy a neodročil jednání, což znemožnilo stěžovateli účast.

Soud předně uvedl, že krajský soud skutečně dospěl k jinému právnímu závěru ohledně místa obvyklého bydliště dítěte než soud prvního stupně. Tato skutečnost však nemůže být považována za nespravedlivou, jelikož otázka místa obvyklého bydliště dítěte ve smyslu článku 3 Haagské úmluvy byla stěžejní právní otázkou návratového řízení a obě strany řízení se k ní vyjádřily, a to rovněž na jednání před krajským soudem.

Soud dále konstatoval, že jeho úlohou není posuzovat skutková nebo právní pochybení, kterých se údajně dopustily vnitrostátní soudy, pokud se tato pochybení nedotkla práv a svobod chráněných Úmluvou (*García Ruiz proti Španělsku*, č. 30544/96, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 28). Výklad a použití vnitrostátní právní úpravy, včetně Haagské úmluvy, je pak věcí vnitrostátních soudů (*X proti Lotyšsku*, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 62). V projednávané věci krajský soud dlouze předestřel důvody svého rozhodnutí a argumenty stěžovatele vztahující se k předmětu řízení byly důkladně přezkoumány (*a contrario*, *R. S. proti Polsku*, č. 63777/09, rozsudek ze dne 21. července 2015, § 66). Krajský soud sice nepřipustil veškeré důkazy předložené na jednání konaném na konci července 2013 a neodročil jednání, kterého se stěžovatel nemohl zúčastnit, ale s ohledem na prostor pro uvážení daný vnitrostátním orgánům v otázce přípustnosti a posuzování důkazů uvedené skutečnosti samy o sobě nezakládají nespravedlivost řízení. Nadto z protokolu z jednání vyplývá, že odvolací soud vzal v úvahu množství písemných důkazů a vyslechl obě strany řízení, ať již přímo, či prostřednictvím právních zástupců. Advokát stěžovatele nenapadl způsob posuzování důkazů během jednání a nežádal o posouzení dalších důkazů. Nezdá se, že by odvolací soud přistoupil k hodnocení důkazů nadměrně formalisticky. Stěžovatel byl řádně seznámen s důvody pro neodročení jednání před odvolacím soudem a jeho zájmy byly hájeny přítomným advokátem.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že tato část stížnosti je zjevně neopodstatněná.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel s odkazem na článek 8 Úmluvy poukazoval na nepřiměřenou délku řízení před Ústavním soudem, která nepříznivě ovlivnila jeho styk s dítětem.

Soud zdůraznil, že požadavek urychleného postupu dle článku 11 Haagské úmluvy se týká řízení o žádostech o navrácení, včetně odvolacího řízení. Judika-

tura ohledně prostředků nápravy dostupných v České republice, pokud jde o délku návratových řízení, se od doby vydání rozsudku ve věci *Macready proti České republice* (č. 4824/06 a 15512/08, rozsudek ze dne 22. dubna 2010) vyvinula směrem k uznání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkolu podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb. za účinný prostředek nápravy v řízeních týkajících se dětí (*Drenk proti České republice*, č. 1071/12, rozsudek ze dne 4. září 2014, § 70).

V projednávané věci Soud posuzoval řízení před Ústavním soudem, které trvalo dva roky a jeden měsíc. Připustil, že nedisponuje žádným příkladem, který by dokládal, že uvedený prostředek nápravy lze použít rovněž v řízení před Ústavním soudem. Dospěl nicméně k závěru, že ústavní stížnost je mimořádným prostředkem nápravy, který stěžovatel podal poté, co se meritem případu zabývaly soudy dvou stupňů, přičemž rozhodnutí o nenavrácení dítěte do Portugalska bylo v právní moci. Ze spisu konečně plyne, že v průběhu řízení před Ústavním soudem byl stěžovatel v pravidelném kontaktu se synem, jemuž matka ani vnitrostátní orgány nebránily (*Macready proti České republice*, cit. výše, § 17 a 66).

Za uvedených okolností nelze podle Soudu konstatovat, že délka řízení před Ústavním soudem, jakkoli značná, nepříznivě ovlivnila podstatu práv zaručených článkem 8 Úmluvy. Rovněž tato část stížnosti proto byla prohlášena za zjevně neopodstatněnou.

NESTRANNOST SOUDU

Rozhodnutí ze dne 30. srpna 2016 ve věci č. 4835/12 – Sedlák proti České republice

stěžovatel namítal porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy v souvislosti s tvrzenou podjatostí samosoudkyně rozhodující v jeho trestní věci.

I. Skutkové okolnosti

V říjnu 2008 bylo zahájeno trestní stíhání stěžovatele, tou dobou vykonávajícího praxi advokáta, pro trestný čin napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky. V dubnu 2009 byl stěžovatel obžalován a v srpnu téhož roku ho Městský soud v Brně shledal vinným a uložil mu mj. podmíněný trest odnětí svobody. K odvolání stěžovatele následně opakovaně rozhodoval Krajský soud v Brně, který nakonec v květnu 2010 sám rozhodl tak, že uznal stěžovatele vinným dle obžaloby a navíc mu uložil trest zákazu výkonu činnosti advokáta.

V průběhu řízení stěžovatel neúspěšně namítal podjatost soudkyně městského soudu, která v rámci hlavního líčení mj. nevyhověla jeho žádosti o provedení některých důkazů a při vyhlášení rozsudku v srpnu 2009 jej označila za odsouzeného, a nikoli jen za obžalova-

ného. Soudkyně měla mít navíc intimní vztah se soudcem D., který byl dříve vyloučen pro podjatost v jiném řízení, kde stěžovatel vystupoval jako právní zástupce. Stěžovatel nebyl s námitkou podjatosti úspěšný ani v dovolacím řízení, ani v řízení o ústavní stížnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel zejména namítal, že soudkyně rozhodující v jeho trestní věci byla podjatá, a předmětné řízení proto nevyhovovalo požadavku na nestranný soud vyplývající z práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud nejprve odkázal na ustálenou judikaturu a připomněl, že požadavek na nestrannost soudu je třeba posuzovat jednak podle subjektivního, jednak podle objektivního testu. Subjektivní test spočívá ve snaze zjistit osobní přesvědčení určitého soudce v konkrétním případě. Objektivní test potom směřuje k ověření, že soud jako takový i jeho složení nabízely dostatečné záruky, které by vyloučily všechny důvodné pochybnosti týkající se nestrannosti (*A. K. proti Lichtenštejnsku*, č. 38191/12, rozsudek ze dne 9. července 2015, § 65).

S ohledem na subjektivní test je obecně nutné soudce pokládat za nestranné, dokud není prokázán opak (*tamtéž*, § 66). Soud například v této souvislosti zkoumá, zda se určitý soudce v průběhu řízení neprojevoval nepřátelsky. V projednávané věci však stěžovatel pádné důkazy na podporu svých tvrzení nepředložil. Soudkyně se sice dopustila určitých procesních pochybení, tato byla nicméně následně napravena, přičemž soudkyně veškerá svá rozhodnutí, včetně těch ve věci samé, vždy řádně odůvodnila. Pochybnosti o její nestrannosti přitom podle Soudu nemohl zavdávat ani tvrzený vztah se soudcem D., který dříve rozhodoval ve zcela nesouvisející věci a do trestního řízení se stěžovatelem nijak nezasahoval. Pouhá existence osobního a pracovního vztahu mezi oběma soudci sama o sobě ke zpochybnění nestrannosti soudkyně nestačí.

Ani podle objektivního testu nebylo dle Soudu o nestrannosti soudu pochyb, když soudkyně rozhodující jako samosoudce nerozhodovala v jiné věci stěžovatele (*a contrario*, *Gillow proti Spojenému království*, č. 9063/80, rozsudek ze dne 24. listopadu 1986, § 73). Soud rovněž přisvědčil námitce vlády, podle které byla případná pochybení na prvním stupni soudního řízení napravena v řízením navazujícím. Připomněl, že spravedlivost řízení je třeba posuzovat ve světle řízení jako celku, přičemž námitku podjatosti lze obecně zhojit vyššími soudy v rámci navazujícího řízení, mají-li tyto soudy tzv. „plnou jurisdikci“, tedy mají-li pravomoc zrušit napadené rozhodnutí a ve věci buď rozhodnout samy, nebo ji předat k rozhodnutí nezávislému soudu (*M. S. proti Finsku*, č. 46601/99, rozsudek ze dne 22. března 2005, § 35). Jelikož v projednávané

věci konečný rozsudek v trestním řízení proti stěžovateli vydal odvolací soud, který napadený rozsudek soudkyně městského soudu v plném rozsahu zrušil

a o otázce viny a trestu stěžovatele rozhodl sám, řízení bylo možné v souhrnu označit za spravedlivé. Soud proto stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICE

AUTORSKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci č. 562/05 – SIA AKKA/LAA proti Lotyšsku

Senát páté sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že rozhodnutími vnitrostátních soudů, jimiž byla stěžovatelce, neziskové organizaci pověřené kolektivní správou autorských práv, uložena povinnost k uzavření licenční dohody opravňující žalované rozhlasové vysílatele k užívání chráněných hudebních děl, nedošlo k porušení jejího práva na pokojné užívání majetku chráněného článkem 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka je sdružením, které zastupuje a hájí zájmy svých členů, jimiž jsou lotyšští umělci. Z této pozice mimo jiné uzavírá licenční smlouvy s rozhlasovými vysílateli, které je opravňují k užití chráněných hudebních děl jejich zprostředkováním veřejnosti. Někteří rozhlasoví vysílatelé po vypršení platnosti těchto smluv pokračovali v užívání děl i bez licenčního oprávnění, jelikož se stranám nepodařilo nalézt shodu na výši odměny, která by za vysílání měla být hrazena. V těchto případech se stěžovatelka domáhala před vnitrostátními soudy vydání bezdůvodného obohacení a vyslovení zákazu pokračovat v neoprávněném užívání děl bez platné licence.

Předmětem zkoumání Soudu byla vnitrostátní řízení proti dvěma takovým vysílatelům. V prvním řízení soudy vyhověly návrhu protistrany, soukromého rozhlasového vysílatele, a přestože uznaly, že žalovaný porušil práva autorů, uložily stěžovatelce povinnost poskytnout žalovanému licenční oprávnění na období tří let a určily výši spravedlivé odměny na úrovni 2 % z čistého měsíčního obrátu vysílatele. Vycházely přitom z úvahy, že mezi stranami trval i nadále *de facto* smluvní vztah. Shoda nepanovala jen ohledně výše autorskoprávní odměny. V druhém řízení byl žalován státem vlastněný rozhlasový vysílatel. I zde soudy dospěly k závěru o trvání faktického smluvního vztahu mezi účastníky. Jelikož žádný z nich nenavrhl, aby soud rozhodl o přiměřené výši odměny, byla účastníkům uložena toliko povinnost licenční dohodu uzavřít, přičemž jim byla ponechána volnost domluvit se na jejím obsahu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Dle názoru stěžovatelky vnitrostátní soudy nepřiměřeně zasáhly do kolektivně spravovaných práv jí zastupovaných umělců a její smluvní svobody tím, že účastníkům řízení nařídily povinnost uzavřít licenční dohodu, přičemž navíc v jednom případě určily i výši odměny, která má být hrazena.

a) K přijatelnosti

Vláda namítala, že stížnost je neslučitelná s ustanoveními Úmluvy a jejích protokolů *ratione materiae* a *ratione personae*.

První námitku Soud zamítl s poukazem na ustálenou judikaturu, dle níž práva z duševního vlastnictví, autorská práva nevyjímaje, spadají do působnosti článku 1 Protokolu č. 1 (*Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku*, č. 73049/01, rozsudek velkého senátu ze dne 11. ledna 2007, § 82).

K druhé námitce vláda uvedla, že stěžovatelku nelze považovat za oběť porušení, jelikož nebyla namítaným opatřením přímo dotčena. Z pohledu vlády byla stěžovatelka pouhým prostředníkem mezi autory hudebních děl a jejich uživateli.

Soud připomněl, že stěžovatel se může dovolávat postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy jen tehdy, pokud existuje dostatečně přímý vztah mezi ním a újmou, kterou porušením Úmluvy údajně utrpěl. Právnícká osoba přitom nemůže tvrdit, že se stala obětí jen z toho důvodu, že vnitrostátní opatření nepříznivě zasáhlo práva jejích členů, ledaže by se namítané opatření zároveň dotklo i jí samotné. V projednávané věci Soud přihlédl k postavení a úloze stěžovatelky dle vnitrostátního práva a uznal, že i ona byla soudními rozhodnutími dotčena na svých právech. Dle lotyšské právní úpravy totiž mohou být některé majetková práva plynoucí z práva autorského spravována výlučně prostřednictvím kolektivního správce. K plnění úkolů jí svěřených byla stěžovatelka nadána pravomocí hospodařit s vlastním majetkem, který vytváří srážkami z vybraných autorskoprávních poplatků. Soud tak dospěl k závěru, že pokud vnitrostátní právní řád svěřuje ochranu práv autorů kolektivnímu správci, jemuž přiznává nezávislá práva odvozená od autorů samotných, včetně práva vytvářet vlastní majetek, poté musí být takové sdružení považováno za

oběť opatření, jímž jsou jeho majetkové zájmy přímo dotčeny. Soud proto i druhou námitku vlády zamítl a stížnost prohlásil za přijatelnou.

b) K odůvodněnosti

Soud se na úvod vypořádal s námitkou vlády, že práva stěžovatelky plynoucí ze zastupování autorů nelze považovat za hodnotu, kterou by šlo podřadit pod pojem majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Odkázal přitom na předchozí zjištění, že stěžovatelka byla nadána dle vnitrostátní právní úpravy právy, která mají hospodářský význam, a představovala tudíž její majetek.

Vláda se dále domnívala, že stížnost by neměla být posuzována ve světle negativních závazků státu, protože nedošlo k zásahu do stěžovatelčiných práv. Jestliže vnitrostátní soudy omezily její svobodu sjednávat volně licenční podmínky, byly vedeny úmyslem zajistit autorům účinné užívání jejich práv zaručených Úmluvou a dostát tak svým pozitivním povinnostem. Soud se nicméně ztotožnil s postojem stěžovatelky, že stanovením povinnosti uzavřít licenční dohody došlo k zásahu do jejího práva na pokojné užívání majetku. Tento zásah je svou povahou kontrolou užívání majetku, a proto je dle Soudu namístež stížnost posoudit podle třetí věty článku 1 Protokolu č. 1. Jakýkoli zásah lze nicméně považovat za odůvodněný, pakliže k němu došlo: (i) na základě zákona, (ii) v obecném zájmu a (iii) existoval rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovanými cíli (*Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku*, č. 71243/01, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 2014, § 106 a 108).

Při posuzování zákonnosti zásahu Soud zohlednil odůvodnění vnitrostátních rozhodnutí, dle nichž pravomoc nařít účastníkům řízení povinnost licenční dohodu uzavřít a určit výši spravedlivé odměny bylo možné dovodit ze zákona o právu autorském s přihlédnutím k článku 11*bis* Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl. Oprávnění rozhodnout ve sporu zvoleným způsobem tedy mělo oporu ve vnitrostátním právním řádu.

K požadavku legitimacy Soud podotkl, že prvotní posouzení, zda je přijetí opatření omezujícího výkon vlastnického práva v obecném zájmu, náleží především vnitrostátním orgánům. Při uplatňování sociální a hospodářské politiky nadto vnitrostátní orgány používají širokého prostoru pro uvážení. Soud tedy v zásadě respektuje rozhodnutí zákonodárce o tom, co je záležitostí obecného zájmu, ledaže takové rozhodnutí zjevně postrádá rozumné zdůvodnění. Závěry vnitrostátních soudů, dle nichž bylo uzavření licenčních smluv jak v zájmu veřejnosti, potažmo posluchačů rozhlasového vysílání, tak autorů samotných, přitom dle Soudu nelze považovat za zjevně nerozumné.

Konečně se Soud zabýval tím, zda se vnitrostátním soudům podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu

mezi zájmy autorů a společnosti jako celku. Na tomto místě znovu připomněl, že podle vnitrostátní právní úpravy tak, jak ji vyložily vnitrostátní soudy, příslušelo při absenci licenční dohody a za situace, kdy žádný jiný orgán nebyl povolán o této záležitosti rozhodnout, do pravomoci soudů, aby ve věci rozhodly a případně i určily výši spravedlivé odměny. Následně se zaměřil na zkoumání, zda tento postup skýtal dostatečné záruky k zajištění účinné ochrany autorských práv a zda jeho dopady nebyly svévolné či nepředvídatelné. Přitom zohlednil následující skutečnosti. Vnitrostátní soudy poskytly účastníkům řízení dostatečný čas k uzavření dohody. Teprve když se nepodařilo urovnat spor vzájemnou dohodou, určily samy výši odměny. Soudy v prvním řízení vycházely z toho, že účastníci již v minulosti dosáhli shody ohledně způsobu výpočtu odměny. V druhém řízení soudy odkázaly na metodiku výpočtu použitou v jiných licenčních ujednáních mezi stěžovatelkou a rozhlasovými vysílateli. Vnitrostátní soudy naznačily, že zákaz vysílání hudebních děl by nebyl v nejlepším zájmu autorů samotných v tom smyslu, aby těžili maximální prospěch ze svého díla. Konečně nařízení povinnosti uzavřít licenční smlouvy bylo omezeno časově i svým rozsahem. V prvním řízení byla výše sazby poplatku určena na období tří let, jelikož se na této délce účastníci řízení sami dohodli. V druhém řízení soud omezil svou rozhodovací pravomoc na návrhy účastníků. Jelikož žádný z nich nenavrhl, aby určily výši odměny na spravedlivém základě, uložil účastníkům toliko obecnou povinnost uzavřít licenční smlouvu. Nebylo jim tudíž bráněno, aby vedli další jednání o přiměřené výši odměny.

Z toho vyplývá, že soudy omezily právo stěžovatelky vyjednávat o podmínkách licenčních smluv jen v minimálním rozsahu. Vnitrostátním soudům se tak podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právy stěžovatelky a obecnými zájmy společnosti. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 tudíž nedošlo.

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci č. 11593/12 – A. B. a ostatní proti Francii

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že umístěním dítěte ve věku 4 let na dobu 18 dnů do zařízení pro zajištění cizinců spolu s jeho rodiči došlo k porušení článků 3, 5 a 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2009 stěžovatelé přicestovali do Francie poté, co opustili Arménii kvůli obavám z pronásledování prvního stěžovatele, novináře a politického aktivisty. Jejich žádost o udělení mezinárodní ochrany byla nicméně úřady a posléze i soudem v únoru 2011 zamítnuta.

V květnu 2011 prefekt vydal rozhodnutí, jímž stěžovatelům uložil povinnost vycestovat z území Francie. Rozhodnutí bylo v říjnu 2011 potvrzeno soudem.

Dne 16. února 2012 byl stěžovatel při krádeži zadržen policií. Následující den vydal prefekt rozhodnutí, kterým stěžovatele a jeho ženu zajistil s odůvodněním, že stěžovatelé nemají žádný platný cestovní doklad, stabilní místo pobytu, dostatek finančních prostředků, nesplnili svou povinnost opustit území Francie a vyjádřili nesouhlas s tím, že by měli být dopraveni na hranice. Stěžovatelka a její syn byli následně zadrženi v přijímacím středisku, kde rodina pobývala, a celá rodina byla převezena do zařízení pro zajištění cizinců v Toulouse-Cornebarrieu. Toto zařízení je určeno pro zajištění rodin s dětmi. Rodiny jsou v zařízení ubytovány ve vlastním pokoji se sociálním zařízením. V zařízení je k dispozici vybavení pro péči o malé děti (např. sedátko na WC, vanička, ohřívače dětské stravy a kojeneckých lahví, přebalovací pult, dětské židle, apod.), hračky, vnitřní herna i venkovní hřiště. Strava je přizpůsobena věku dětí. Lékařská péče je zajištěna nepřetržitě. Zařízení se nicméně nachází v bezprostřední blízkosti letiště v zóně, kde je z důvodu nadměrného hluku stavební uzávěra.

Dne 21. února 2012 správní soud zamítl žalobu stěžovatelů proti rozhodnutí o zajištění. Dospěl k závěru, že zajištění je nezbytné a není možné přistoupit k příkazu zdržovat se v místě bydliště, jelikož stěžovatelé nemají žádné platné doklady totožnosti, nemají legální příjmy, vyhýbají se realizaci rozhodnutí o opuštění území a v přijímacím středisku pobývali neoprávněně. O den později soud rozhodl o prodloužení zajištění o 20 dní. Dne 5. března 2012 byli nicméně stěžovatelé propuštěni, jelikož projeví vůli dobrovolně se vrátit do Arménie a za tím účelem požádali o asistenci.

V listopadu 2012 odvolací správní soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně, jelikož dospěl k závěru, že nebylo prokázáno, že by prefekt dostatečně hledal alternativní možnosti k zajištění rodiny.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI

Soud konstatoval, že rozhodnutí o zajištění rodiny byla zrušena. Odůvodnění rozhodnutí odvolacího správního soudu lze dle Soudu vykládat tak, že tento soud v zásadě, byť ne výslovně, uznal porušení práv stěžovatelů chráněných články 5 a 8 Úmluvy. Jelikož však nedošlo i k uznání porušení článku 3 Úmluvy a stěžovatelům se nedostalo náhrady za žádné porušení Úmluvy, je třeba stěžovatele i nadále považovat za oběti porušení Úmluvy ve smyslu článku 34 Úmluvy. Stížnost je proto přijatelná.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé v první řadě namítali, že umístěním jejich dítěte do zařízení pro zajištění cizinců došlo ke špatnému zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že v minulosti opakovaně shledal porušení článku 3 Úmluvy ve vztahu k zajištění dětí doprovázejících své rodiče (*Kanagaratnam a ostatní proti Belgii*, č. 15297/09, rozsudek ze dne 13. prosince 2011; *Muskhadzhiyeva a ostatní proti Belgii*, č. 41442/07, rozsudek ze dne 19. ledna 2010; a *Popov proti Francii*, č. 39472/07 a 39474/07, rozsudek ze dne 19. ledna 2012) z důvodu společného působení tří faktorů: nízkého věku dětí, délky zajištění a neuzpůsobeného typu zařízení. Dále Soud uvedl, že z článku 3 Úmluvy pro státy vyplývá povinnost poskytnout dětem ochranu přijetím adekvátních opatření. Navíc je třeba mít na paměti extrémní zranitelnost dětí, která převáží nad jejich právním postavením osob, které vstoupily na území státu nelegálně. Směrnice Evropské unie ostatně též děti řadí mezi zranitelné skupiny osob, které vyžadují zvláštní pozornost ze strany příslušných orgánů.

V projednávané věci byla rodina s dítětem ve věku 4 let zajištěna po dobu 18 dnů v zařízení v Toulouse-Cornebarrieu, které je zařízením určeným pro zajištění rodin s dětmi a je jejich potřebám uzpůsobeno. Nevládní organizace ostatně, na rozdíl od věci *Popov proti Francii* (cit. výše), uznaly, že materiální podmínky v zařízení nečiní problémy. Soud nicméně poznamenal, že se zařízení nachází v bezprostřední blízkosti letiště v oblasti, kde je jinak zakázáno stavět, a cizinci umístění v tomto zařízení jsou tak vystaveni značnému hluku, a to zejména děti, pro něž jsou venkovní aktivity nezbytné. Dítě stěžovatelů bylo navíc vystaveno neustálým hlášením a pokynům z reproduktorů umístěných v zařízení.

Soud dále konstatoval, že omezení, která jsou vlastní místu zbavení svobody, jsou pro dítě zvláště těžká, a spolu s podmínkami organizace zařízení nezbytně v dítěti stěžovatelů vyvolávaly úzkost. Dítě navíc při různých příležitostech potkávalo policisty v uniformách.

Tyto podmínky, jakkoli jsou nutně významným zdrojem stresu a tísně, však podle Soudu samy o sobě nedosahují minimálního stupně závažnosti znamenajícího porušení článku 3 Úmluvy. Trvají-li ovšem déle než jen krátkou dobu, má opakování a kumulace těchto citových a psychických útoků pro dítě nezbytně zhoubné důsledky. Plynutí času proto nabývá rozhodujícího významu.

V projednávané věci byla dle Soudu s ohledem na výše popsané podmínky v zařízení a věk dítěte krátká doba překročena. Ve vztahu k dítěti proto došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali, že umístěním jejich syna do zařízení pro zajištění cizinců bylo porušeno i jeho právo na svobodu a osobní bezpečnost.

Soud konstatoval, že rozhodnutí o umístění do zařízení pro zajištění cizinců bylo vydáno jen ve vztahu k rodičům. Třetí stěžovatel dle vnitrostátního práva rodiče „doprovázel“. Podle Soudu je nicméně situace dětí niterně spjata se situací rodičů, od nichž je třeba je v souladu s jejich nejlepším zájmem neoddělovat. Jsou-li rodiče zajištěni v zařízení pro zajištění cizinců, jsou jejich děti *de facto* zbaveny svobody. Zbavení svobody dětí vyplývá z legitimního rozhodnutí rodičů nesvěřit své děti do péče jiné osoby. Přítomnost dětí doprovázejících své rodiče v zařízení pro zajištění cizinců bude v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy jen tehdy, pokud vnitrostátní orgány prokáží, že k tomuto krajnímu řešení přistoupily až poté, co s ohledem na konkrétní individuální okolnosti případu ověřily, že jiné opatření, které méně zasahuje do osobní svobody, není možné přijmout.

V projednávané věci se Soud ztotožnil se závěrem odvolacího správního soudu, že prefekt nehledal dostatečně možné alternativy k zajištění rodiny. Nevyjádřil se totiž nijak k tomu, zda stěžovatelé nemohli zůstat v přijímacím středisku, kde do té doby bydleli, či zda nemohli pobývat u svého příbuzného, jak navrhovali. Došlo proto k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali, že jejich syn se nemohl obrátit na soud, který by přezkoumal zákonnost jeho zbavení svobody v zařízení.

Soud připomněl, že ve věci *Popov proti Francii* (cit. výše) shledal, že s ohledem na skutečnost, že z pohledu vnitrostátního práva nejsou děti zbaveny svobody, nemají možnost brojit proti zajištění a nacházejí se tak v rozporu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy v právním vakuu.

V projednávané věci Soud připustil, že z pohledu čl. 5 odst. 4 Úmluvy postačí, pakliže soud v řízení o žalobě rodičů přihlédne ke skutečnosti, že v zařízení spolu s rodiči pobývá i jejich dítě, a ověří, zda není možné přistoupit k alternativnímu opatření, než je zbavení svobody. Soud prvního stupně nicméně přezkoumal toliko materiální podmínky, které panovaly v zařízení, a alternativami k zajištění se nijak nezabýval. Odvolací soud sice ano, ale rozhodl až 8 měsíců po propuštění stěžovatelů na svobodu, tedy nikoli urychleně ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy. K porušení tohoto ustanovení tedy došlo.

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé konečně namítali, že umístění do zařízení pro zajištění cizinců porušilo jejich právo na respektování rodinného života.

Soud shledal, že k zajištění stěžovatelů došlo v souladu se zákonem a sledovalo legitimní cíl boje proti ne-

legální migraci a kontroly vstupu a pobytu cizinců na území státu. Ohledně přiměřenosti zajištění Soud zdůraznil, že při hledání rovnováhy mezi zajištěním ochrany veřejného zájmu a individuálních práv je nutné zohlednit též další mezinárodní smlouvy, zejména Úmluvu o právech dítěte. Státy proto musí sladit imigrační politiku s ochranou základních práv. Při rozhodování o zajištění musí vnitrostátní orgány přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte, ve vztahu k němuž existuje široká mezinárodní shoda, že při jakémkoli rozhodování týkajícím se dětí musí být rozhodujícím faktorem. Nejlepší zájem dítěte přitom vyžaduje, aby byla v největší možné míře zachována jednota rodiny a k zajištění bylo přistoupeno až k jako poslednímu možnému opatření, kdy byly prověřeny všechny jeho možné alternativy. Soud připomněl, že ve věci *Popov proti Francii* (cit. výše) stanovil, že v případech zajištění rodin s dětmi je třeba zkoumat, zda u stěžovatelů existuje zvláštní riziko útěku, které činí zajištění nezbytným, zda byly zvažovány alternativy k zajištění a zda příslušné orgány vyvinuly veškeré úsilí k urychlené realizaci vyhoštění, které by zkrátilo dobu zajištění na minimum.

V projednávané věci Soud nepovažoval za prokázané, že u stěžovatelů existovalo riziko útěku a že nebylo možné přistoupit k alternativě k zajištění. Prefekt se nijak nezabýval tím, zda stěžovatelé nemohli zůstat v přijímacím středisku, ve kterém již několik let bydleli, či pobývat u příbuzného, jak navrhovali. Stejně tak nebyla zkoumána možnost ubytovat rodinu v hotelu, ač ze spisu nevyplývá nic, co by tomu bránilo. Navíc příslušné orgány nevyvinuly během trvání zajištění potřebné úsilí – v průběhu 18 dnů nebyl zorganizován žádný let ani od arménských úřadů získány potřebné konzulární dokumenty. Zajištění rodiny proto nebylo odůvodněno naléhavou společenskou potřebou, bylo nepřiměřené sledovanému cíli a došlo tak k porušení článku 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci č. 56324/13 – A. M. proti Francii

Senát páté sekce Soudu dospěl šesti hlasy proti jednomu k závěru, že stěžovatel, zajištěný za účelem realizace nuceného návratu, neměl při podání žaloby proti rozhodnutí o zajištění přístup k účinnému soudnímu přezkumu podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy, a to z důvodu příliš úzce vymezeného rozsahu přezkumu, jelikož správní soud nebyl podle vnitrostátní úpravy oprávněn provést i přezkum zákonnosti okolností udržení stěžovatele.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, občan Tuniska, přicestoval v únoru 2011 nelegálně do Francie. V březnu 2011 byl zajištěn za účelem výkonu nuceného návratu do země původu. Správní soud potvrdil rozhodnutí o zajištění. Z nezná-

mých důvodů však nebyl návrat realizován a stěžovatel byl propuštěn na svobodu. Stěžovatel byl znovu zajištěn dne 7. října 2011, a to za stejným účelem. Dne 9. října 2011 podal proti rozhodnutí o zajištění žalobu ke správnímu soudu. Soud nařídil jednání na 11. října 2011, avšak toho dne nad ránem byl stěžovatel vyhoštěn, a proto se nemohl soudního jednání osobně zúčastnit. Jeho žaloba byla zamítnuta.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že v jeho případě, kdy byl zajištěn po dobu tři a půl dne, vedlo rozdělení pravomocí mezi vnitrostátními soudy ve svém důsledku k tomu, že se nemohl domoci účinné ochrany ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Soud pro otázky osobní svobody, který má možnost širšího přezkumu skutečností spojených se zajištěním, se totiž podle vnitrostátního práva může věci zabývat až po uplynutí pěti dnů od okamžiku omezení osobní svobody, kdy rozhoduje o prodloužení zajištění cizince na žádost prefekta. Stěžovatel se tak mohl obrátit pouze na správní soud, jehož přezkum se však týká pouze kontroly pravomoci rozhodujícího orgánu, nezbytnosti přijatého opatření a přezkumu vlastního odůvodnění. Stěžovatel dále namítal, že kontrola zákonnosti rozhodnutí o zajištění nebyla účinná i proto, že podání žaloby nemělo odkladný účinek pro výkon rozhodnutí o nuceném návratu.

Soud v prvé řadě připomněl, že čl. 5 odst. 4 Úmluvy nevyžaduje soudní přezkum zbavení svobody, které trvá jen krátkou dobu (*Slivenko proti Lotyšsku*, č. 48321/99, rozsudek velkého senátu ze dne 9. října 2003, § 158–159). V projednávané věci byl však stěžovatel zbaven svobody po dobu tři a půl dne, a proto je čl. 5 odst. 4 Úmluvy použitelný.

Soud dále konstatoval, že podání žaloby proti rozhodnutí o zajištění ze své podstaty nemůže mít odkladný účinek pro rozhodnutí o vyhoštění. Při čekání na rozhodnutí soudu by se paradoxně prodlužovalo zbavení svobody, proti kterému stěžovatel svojí žalobou brojil.

Soud připomněl, že přezkum rozhodnutí o zbavení osobní svobody podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy spočívá v kontrole zákonnosti, zda toto opatření odpovídá obecným zásadám stanoveným Úmluvou a zda je k tomuto zajištění přistoupeno za účelem stanoveným v čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy. V projednávané věci mohl vnitrostátní správní soud přezkoumat toliko pravomoc orgánu, který rozhodl, odůvodnění jeho rozhodnutí a nezbytnost zbavení svobody. Nemohl však přezkoumat postup, který tomuto rozhodnutí předcházela, zejména okolnosti zadržení, výslechu a převozu stěžovatele do zařízení. Správní soud tak nebyl oprávněn přezkoumat, zda i tyto úkony vedoucí k zajištění cizince proběhly v souladu s vnitrostátním právem a zda přitom nebyl porušen smysl článku 5

Úmluvy, kterým je ochrana jednotlivce před svévolí. Tento rozsah kontroly je dle Soudu z pohledu čl. 5 odst. 4 Úmluvy příliš úzký a došlo tedy k porušení tohoto ustanovení.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně O'Leary souhlasila s názorem většiny, že z čl. 5 odst. 4 Úmluvy nevyplývá povinnost přiznat žalobě proti rozhodnutí o zajištění odkladný účinek ve vztahu k rozhodnutí o vyhoštění. Zdůraznila však, že většina se ve svých závěrech o příliš úzkém vymezení rozsahu soudního přezkumu odklonila od dosavadní judikatury Soudu, což by mělo být dobře odůvodněno a pečlivě vyváжено. Stěžovatel navíc nijak neupřesnil, jaké okolnosti jeho zadržení by mohly soudy přivést k jinému závěru o zákonnosti jeho zajištění.

Rozsudek velkého senátu ze dne 23. srpna 2016 ve věci č. 59166/12 – J. K. a ostatní proti Švédsku

Velký senát Soudu deseti hlasy proti sedmi rozhodl, že vzhledem k současné bezpečnostní situaci v Iráku, která se v posledních letech prokazatelně zhoršila, a z ní vyplývající neschopnosti irácké vlády poskytnout ohroženým skupinám osob účinnou ochranu, ve spojení se skutečností, že stěžovatelé patří do skupiny osob systematicky pronásledovaných Al-Káidou, jejímž útokům byli již v minulosti vystaveni, by realizace jejich vyhoštění do Iráku byla v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé, manželský pár a jejich syn, jsou státními příslušníky Iráku. Přibližně od počátku roku 1990 měl první stěžovatel vlastní stavební a dopravní společnost v Bagdádu a jeho zákazníci byli převážně Američané. Sídlo jeho společnosti se nacházelo na vojenské základně USA. Díky tomu se stěžovatelé stali terčem řady útoků ze strany členů organizace Al-Káida, a to zejména v letech 2004 až 2008. Mezi tyto incidenty patřily pokusy o vraždu, bombový útok na jejich dům, opakované útoky na obchodní sklady stěžovatele, vražda dcery a únos jeho bratra. Od roku 2008 stěžovatelé několikrát změnili bydliště, aby se těmto útokům vyhnuli, a dle svých tvrzení již neobdrželi žádné další výhrůžky. Rodina nikdy nežádala irácké úřady o ochranu, jelikož byla přesvědčena, že úřady nebyly ochrany schopny a spolupracovaly s Al-Káidou.

V roce 2010 stěžovatel opustil Irák a o rok později ho následovali i zbylí dva stěžovatelé. V roce 2011 stěžovatelé požádali o udělení azylu ve Švédsku. Vnitrostátní azylové orgány připustily, že stěžovatelé byli oběťmi násilí a obtěžování. K předmětným incidentům nicméně došlo již před několika lety, přičemž poté, co stěžovatel ukončil své podnikatelské aktivity s Američany v roce 2008, zůstal se svou rodinou v Bag-

dádu po dva roky, aniž byl znovu terčem útoků. Pokud by rodina v ohrožení byla, stěžovatelé měli hledat ochranu u iráckých úřadů. Azylová žádost proto byla zamítnuta a tento závěr potvrzen příslušným soudem. V září 2012 vydal Soud předběžné opatření, kterým zakázal vyhoštění stěžovatelů, dokud věc nebude před Soudem projednána.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že jejich návratem do Iráku by došlo k porušení článku 3 Úmluvy, a to ve světle předchozích útoků, kterým byli vystaveni, a zhoršující se celkové situace v Iráku.

Dne 4. června 2015 senát páté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že vyhoštěním stěžovatelů do Iráku by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy. Dle Soudu stěžovatelé sice v minulosti prokazatelně byli terčem útoků Al-Káidy, od předmětných událostí však uběhlo již více než šest a půl roku. Věc byla poté na žádost stěžovatelů postoupena velkému senátu.

Velký senát Soudu v úvodu zopakoval, že smluvní státy mají právo kontrolovat vstup, pobyt a vyhoštění cizích státních příslušníků na svém území. Pokud však existují závažné důvody se domnívat, že dotyčná osoba, bude-li vyhoštěna do určitého státu, by čelila skutečnému nebezpečí, že bude v tomto státě podrobena zacházení v rozporu článkem 3 Úmluvy, je povinností státu danou osobu do takového státu nevyhostit (*Saadi proti Itálii*, č. 37201/06, rozsudek velkého senátu ze dne 28. února 2008, § 124–125). Nemusí se přitom jednat o hrozbu pouze ze strany státních orgánů, ale i ze strany soukromých osob. Musí být nicméně prokázáno, že riziko je skutečné a že cílový stát není schopen poskytnout osobě adekvátní ochranu a riziku tak předejít (*F. H. proti Švédsku*, č. 32621/06, rozsudek ze dne 20. ledna 2009, § 102).

Soud dále zdůraznil, že smluvní stát má povinnost existenci nebezpečí špatného zacházení posuzovat zejména s přihlédnutím k těm skutečnostem, které mu byly nebo měly být známy k okamžiku vyhoštění (*F. G. proti Švédsku*, č. 43611/11, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 115). Smluvní stát tak musí zohlednit nejen důkazy předložené stěžovatelem, ale též veškeré další relevantní skutečnosti.

Pokud jde o důkazní břemeno v případech vyhoštění, z ustálené judikatury Soudu vyplývá, že je v zásadě na stěžovateli, aby předložil důkazy prokazující, že existují závažné důvody se domnívat, že bude-li realizováno jeho vyhoštění, bude v jeho důsledku vystaven skutečnému nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Je-li tento důkaz stěžovatelem předložen, je na daném státu, aby pochybnosti vyvrátil (*F. G. proti Švédsku*, cit. výše, § 120; *Saadi proti Itálii*, cit. výše, § 129).

Soud dále na základě své předchozí judikatury a dalších mezinárodně právních dokumentů shrnul, že skutečnost, že určitá osoba byla v minulosti podrobena špatnému zacházení, výrazně posiluje budoucí nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a to za předpokladu, že stěžovatel předložil soudržnou a věrohodnou verzi událostí, která je v souladu s informacemi z důvěryhodných a objektivních zdrojů o situaci v cílové zemi. Za takového stavu žalované vládě přísluší rozptýlit jakékoliv pochybnosti o tomto nebezpečí.

Ve vztahu k projednávané věci Soud nejprve připomněl, že vzhledem k tomu, že stěžovatelé dosud nebyli vyhoštěni, musí existenci skutečného nebezpečí špatného zacházení posuzovat ve světle skutečností známých v době probíhajícího řízení před Soudem (*Chahal proti Spojenému království*, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 85–86). Soud následně předeslal, že přestože došlo ke zhoršení bezpečnostní situace v Bagdádu, násilí stále nedosáhlo takové míry, která by sama o sobě znamenala skutečné nebezpečí zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Zabýval se proto dále tím, zda osobní poměry stěžovatelů jsou takové, že by jejich vyhoštěním mohlo dojít k porušení článku 3 Úmluvy.

Soud vnímal stěžovateli poskytnutý popis událostí mezi lety 2004 až 2010 jako soudržný a důvěryhodný. Byl potvrzen i relevantními zdroji o cílové zemi. Proto skutečnost, že stěžovatelé již byli v minulosti obětmi špatného zacházení ze strany Al-Káidy, dle Soudu výrazně posiluje nebezpečí, že mohou být i nadále podrobena špatnému zacházení ze strany nevládních skupin.

Z různých zpráv od nezávislých a spolehlivých zdrojů vyplývá, že osoby, které po skončení války spolupracovaly s orgány okupujících států, byly a stále jsou terčem útoků ze strany Al-Káidy. Stěžovatel dle Soudu zcela jasně patří do této skupiny osob systematicky pronásledovaných a ohrožených Al-Káidou z důvodu spolupráce s americkými ozbrojenými složkami. Ačkoliv se formy takové „spolupráce“ mohou lišit, a tudíž se liší i stupeň nebezpečí, které spolupracujícím civilistům hrozí, Soud zdůraznil, že stěžovatel již byl do roku 2008 špatnému zacházení podroben. Na základě těchto konkrétních skutečností Soud shledal, že stěžovatelé by byli vystaveni skutečnému nebezpečí pokračujícího pronásledování ze strany nevládních skupin.

Související otázkou zůstává, zda by byly irácké orgány schopny stěžovatelům poskytnout potřebnou ochranu. Soud shledal, že se situace v Iráku od let 2011 a 2012, kdy věc v rámci azylového řízení posuzovaly vnitrostátní orgány, značně zhoršila. Tomu nasvědčuje i násilí a útoky ze strany tzv. Islámského státu, v důsledku čehož rozsáhlá irácká území nejsou pod účinnou kontrolou irácké vlády. Soud shledal, že s ohledem na výše uvedené informace, včetně obecně nestálé bezpečnostní situace v Iráku, je třeba schopnost

tamních orgánů poskytnout stěžovatelům potřebnou ochranu považovat za sníženou. Ačkoliv současná úroveň ochrany může být pro širokou iráckou veřejnost stále dostačující, situace je odlišná pro jednotlivce, jako jsou stěžovatelé, kteří patří do skupiny systematicky pronásledovaných osob. Podle Soudu tudíž nelze mít za to, že by Irák byl za současné situace schopen poskytnout stěžovatelům účinnou ochranu proti hrozbám ze strany Al-Káidy nebo jiných nevládních skupin.

Soud proto učinil závěr, že ve světle kumulativního účinku osobní situace stěžovatelů a snížené schopnosti iráckých úřadů poskytnout jim potřebnou ochranu existuje skutečné nebezpečí špatného zacházení v případě návratu stěžovatelů do Iráku. Realizace jejich vyhoštění by proto byla v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

K rozsudku připojil souhlasné stanovisko soudce Bianku, který navrhl zavedení nového pravidla, aby Soud před vlastní analýzou azylových věcí posoudil samotnou nezbytnost této analýzy. Vlastní analýzu by pak Soud měl provádět pouze tehdy, pokud: a) vnitrostátní orgány neposoudily relevantní skutečnosti v konkrétní azylové věci způsobem, který vyžaduje Úmluva, nebo b) došlo k zásadní změně okolností, která ve světle požadavků článku 3 vyžaduje, aby Soud provedl vlastní analýzu.

Soudkyně O'Leary ve svém souhlasném stanovisku poukázala mimo jiné na nezbytnost, aby Soud při posuzování stížností pečlivěji používal a porozuměl ustanovením vnitrostátního práva, která provádějí unijní předpisy v oblasti imigrace a azylu.

Soudci Gričco, Dedov a Kjølbro a soudkyně Jäderblom, Kucsko-Stadlmayer a Poláčková ve svém společném nesouhlasném stanovisku nesdíleli názor většiny, že stěžovatelé dostatečně prokázali, že by jim v případě návratu do Iráku hrozilo v současné době stále nebezpečí špatného zacházení.

Soudce Ranzoni ve svém nesouhlasném stanovisku uvedl, že Soud v tomto rozsudku zavádí některé nové zásady, které nejenže nejsou nezbytné, ale především nejsou dostatečně vysvětleny.

MEZINÁRODNÍ ÚNOSY DĚTÍ

Rozsudek ze dne 19. července 2016 ve věci č. 60281/11 – E. S. proti Rumunsku a Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl ve věci stížnosti matky, jejíž dítě bylo uneseno z Rumunska do Bulharska, že ve vztahu k Rumunsku došlo k porušení článku 8 Úmluvy z důvodu délky opatrovnického řízení (šesti hlasy proti jednomu), avšak ohledně stěžovatelčiny snahy o návrat dítěte do Rumunska nedošlo

k porušení článku 8 Úmluvy, jelikož příslušné orgány jí poskytly veškerou součinnost (jednomyslně). Ve vztahu k Bulharsku Soud jednomyslně rozhodl, že způsobem, jakým příslušné orgány reagovaly na stěžovatelčiny pokusy o sloučení rodiny a navrácení dítěte do Rumunska, došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka, rumunská státní příslušnice, porodila v roce 2004 ve Španělsku dítě. Otcem byl bulharský státní příslušník. V červnu 2008 matka vycestovala spolu s dítětem se souhlasem otce do Rumunska, a to na původně krátkou návštěvu babičky. Stěžovatelka pobývala s dítětem v Rumunsku až do září 2008, poté se vrátila do Španělska za prací a dítě zanechala v Rumunsku v péči babičky. V listopadu 2008 prarodiče dítěte z otcovy strany dítě navštívili v Rumunsku, odkud jej unesli do Bulharska, kde od té doby žije.

Stěžovatelka zahájila v červenci 2008 v Rumunsku řízení o svěřeni dítěte do péče. V lednu 2009 soud svěřil dítě do péče matky, avšak rozsudek byl v prosinci 2009 zrušen, jelikož otec nebyl řádně předvolán na jednání. V listopadu 2010 prvostupňový soud opět svěřil dítě do péče matky. V říjnu 2011 odvolací soud dítě přímo vyslechl (matka před výsledkem odjela do Bulharska, aby dítěti zajistila cestovní pas); dítě uvedlo, že si přeje zůstat v Bulharsku. Následně soud vynesl rozsudek, kterým dítě svěřil do péče otce s tím, že dítě se adaptovalo v Bulharsku, kde již čtyři roky žilo. Dovolací soud rozsudek zrušil s odůvodněním, že odvolací soud nevzal v úvahu nejlepší zájem dítěte. Konečné a vykonatelné rozhodnutí, kterým bylo dítě svěřeno do péče matky, bylo vydáno v lednu 2012.

V červenci 2011 stěžovatelka žádala v Rumunsku o vydání předběžného opatření o svěřeni dítěte do své péče. Její žádost byla odmítnuta s tím, že dítě žije již více než tři roky v Bulharsku.

Stěžovatelka opakovaně zahajovala v Bulharsku řízení o uznání a výkon rozsudku o svěřeni dítěte do své péče. Navzdory uznání v květnu 2014 vůbec nedošlo k výkonu rozsudku, neboť se nejprve nepodařilo zjistit místo pobytu dítěte a posléze byl výkon pozastaven s tím, že otec v mezidobí zahájil v Bulharsku řízení o svěřeni dítěte do své péče, dítě se dobře adaptovalo v Bulharsku a změna prostředí by nebyla v jeho nejlepším zájmu.

V červenci 2011 stěžovatelka podala k rumunskému ministerstvu spravedlnosti žádost o navrácení dítěte. Rumunský ústřední orgán ji informoval, že žádost lze podat dle Haagské úmluvy nebo nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (nařízení Brusel IIbis). V srpnu 2011 byla žádost předána bulharskému ústřednímu orgánu, který ji zamítl s tím, že Haagská úmluva vstoupila mezi danými státy v platnost až v červnu 2013. V říjnu 2013 rumunský

ústřední orgán stěžovatelce doporučil obrátit se přímo na bulharské soudy na základě článku 29 Haagské úmluvy nebo na bulharské ministerstvo spravedlnosti na základě Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí ze dne 20. května 1980 (Lucemburská úmluva). V prosinci 2011 rumunský ústřední orgán předal bulharskému ústřednímu orgánu žádost stěžovatelky podanou na základě nařízení Brusel IIbis. Žádost byla v únoru 2012 zamítnuta s odůvodněním, že nařízení není použitelné mimo rozsah Haagské úmluvy, která se na případ nevztahuje, jelikož dítě bylo uneseno v době před jejím vstupem v platnost pro oba státy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že navzdory jejímu několikaletemu úsilí nedošlo k opětovnému shledání s dcerou, jelikož různá řízení vedená před rumunskými a bulharskými státními orgány trvala nepřiměřeně dlouho a příslušné orgány nezajistily návrat dítěte do Rumunska.

Soud na úvod konstatoval, že v dané věci byl zásah do práv stěžovatelky způsoben jednáním prarodičů z otcovy strany, kteří dítě zadržovali v Bulharsku. V takovém případě má stát za účelem respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy určité pozitivní závazky. Jde především o povinnost zajistit přístup rodičů k opatřením, která jim umožní setkání s dětmi, a povinnost taková opatření přijmout (*López Guió proti Slovensku*, č. 10280/12, rozsudek ze dne 3. června 2014, § 85).

Pokud jde o posouzení naplnění pozitivních závazků státu, Soud odkázal na obecné zásady vytyčené ve věci *M. a M. proti Chorvatsku* (č. 10161/13, rozsudek ze dne 3. září 2015, § 176–181). Uvedl zejména, že stát má v případě mezinárodních únosů dětí umožnit opětovné sloučení rodiny. Neúčinné a především nepřiměřeně dlouho vedené opatrovnické řízení může vést k závěru o porušení pozitivních povinností státu. Současně poukázal na článek 12 Úmluvy o právech dítěte, který se použije i na řízení týkající se dětí dle článku 8 Úmluvy, kdy je třeba dát dětem, které jsou schopny formulovat svůj vlastní názor, možnost se vyjádřit. Pokud jde o vztah Úmluvy a Haagské úmluvy, rozsah přezkumu mezinárodních únosů dětí ze strany Soudu, nejlepší zájem dětí a procesní povinnosti států, Soud odkázal na věci *X proti Lotyšsku* (č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 93–102 a 107).

Ve vztahu k Rumunsku Soud zkoumal délku opatrovnického řízení a účinnost návratového řízení zahájeného na základě mezinárodních dohod. Uvedl, že opatrovnické řízení bylo zahájeno v červenci 2008 a skončilo v lednu 2012. Trvalo tedy tři a půl roku. Soud poznamenal, že z podstaty věci mají příslušné orgány

postupovat v opatrovnických řízeních urychleně. Dle judikatury Soudu samotná délka tohoto řízení může vést k závěru o porušení pozitivních povinností dle článku 8 Úmluvy (*Eberhard a M. proti Slovinsku*, č. 8673/05 a 9733/05, rozsudek ze dne 1. prosince 2009, § 138–142). Podle Soudu nemohla složitost věci odůvodnit délku řízení a stěžovatelka k délce řízení výrazně nepřispěla, naopak se snažila zjistit místo pobytu otce, napomohla získání cestovního pasu pro dítě, aby mohl soud bez zbytečného odkladu dítě vyslechnout, a aktivně se účastnila řízení. Soud připustil, že první rozsudek bylo nutné zrušit, aby se otec mohl řízení zúčastnit, což řízení výrazně prodloužilo, avšak nejlepší zájem dítěte může převážit nad zájmy rodičů (*mutatis mutandis*, *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 134). Soud v této souvislosti poznamenal, že rumunské soudy se snažily zajistit procesní práva otce, avšak nijak neřešily otázku, že dítě bylo během řízení odloučeno od matky jako primárního pečovatele, a to z důvodu jeho únosu do Bulharska, o čemž je matka záhy informovala. Rumunské orgány se nadto ani nesnažily urychlit řízení, ačkoli konečné rozhodnutí ve věci by včas vyřešilo spor ohledně místa pobytu dítěte. Nadto, jelikož Haagská úmluva nebyla v rozhodné době použitelná, rychlé rozhodnutí o výchově dítěte by stěžovatelce umožnilo zahájit v Bulharsku vykonávací řízení dle Lucemburské úmluvy. Z důvodu délky řízení o výchově dítěte tedy došlo k porušení práva stěžovatelky na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

K návratovému řízení Soud uvedl, že stěžovatelka nevyvětlila, z jakého důvodu žádala navrácení dítěte z Bulharska až v červenci 2011, když k únosu došlo již v listopadu 2008. Článek 12 Haagské úmluvy vyžaduje, aby opuštění rodiče reagovali urychleně, aby k nařízení navrácení dítěte mohlo dojít do roka od únosu. Soud konstatoval, že poté, co byly kontaktovány, rumunské orgány reagovaly rychle, poskytly stěžovatelce veškerou součinnost a účinně komunikovaly s bulharskými orgány. Haagská úmluva však nebyla v rozhodné době v platnosti mezi dotčenými státy, stěžovatelka měla během opatrovnického řízení k dispozici rychlejší a účinnější prostředek k zajištění navrácení dítěte, žádost o vydání předběžného opatření, který podala, avšak až v červenci 2011, tj. více než tři roky po únosu dítěte. Soud měl rovněž za to, že rozhodnutí rumunských soudů neměnit během opatrovnického řízení zemi pobytu dítěte respektovalo nejlepší zájem dítěte. Rumunské orgány tak neprodleně poskytly stěžovatelce součinnost při jejích pokusech o navrácení dítěte a nedošlo tak k porušení článku 8 Úmluvy.

Ve vztahu k Bulharsku Soud uvedl, že stěžovatelka se opakovaně obracela na bulharské orgány za účelem sloučení rodiny. Jednak žádala uznání a výkon rozsudku o svěřeni dítěte do své péče, k čemuž mohlo do-

jít až od ledna 2012, kdy nabyl rozsudek vynesný rumunskými soudy právní moci. Dále stěžovatelka žádala v srpnu 2011 o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy, což ovšem nebylo možné, jelikož nebyla v platnosti, o čemž ji bulharské orgány informovaly. Konečně žádala o navrácení dítěte dle nařízení Brusel IIbis, které, jak Soud konstatoval, bylo v dané době v Bulharsku přímo použitelné a jeho ustanovení měla přednost před jinými mezinárodními instrumenty upravujícími tutéž otázku. Zejména dle článků 11 až 21 nařízení mohla stěžovatelka žádat buď navrácení dítěte, nebo uznání a výkon konečného rozsudku o svěřeni dítěte do péče z ledna 2012.

Stran navrácení dítěte Soud poznamenal, že rumunské orgány měly primární pravomoc rozhodnout o takové žádosti, pokud by se nejednalo o výjimky stanovené v článku 10 nařízení Brusel IIbis. Pokud by se na případ uplatnily tam uvedené výjimky, bulharské soudy by byly příslušné rozhodnout o žádosti o navrácení dítěte, a to ve lhůtě šesti týdnů. V únoru 2012 však bulharské orgány žádost podanou ve smyslu nařízení zamítly s tím, že nařízení není v Bulharsku použitelné a pouze doplňuje Haagskou úmluvu, která má přednost.

K uznání pravomocného rumunského rozsudku o svěřeni dítěte do péče stěžovatelky z ledna 2012 Soud poukázal na článek 21 nařízení Brusel IIbis, podle něhož je rozsudek uznatelný bez dalšího. Bulharský soud však žádost stěžovatelky o uznání rozsudku posuzoval dle občanského soudního řádu, který nestanoví žádný časový limit pro vydání rozhodnutí.

Soud uvedl, že mu nepřísluší posuzovat, které z výše uvedených řízení měly bulharské orgány vést za účelem zajištění setkání stěžovatelky s dítětem v souladu s jejich pozitivními povinnostmi ve smyslu článku 8 Úmluvy (*mutatis mutandis*, *R. S. proti Polsku*, č. 63777/09, rozsudek ze dne 21. července 2015, § 69). Na žádosti stěžovatelky o navrácení dítěte a uznání a výkon rozsudku z ledna 2012 měly bulharské orgány reagovat urychleně, avšak k uznání rozsudku, které stěžovatelce umožnilo zahájit vykonávací řízení, došlo až v květnu 2014, tj. více než dva roky poté, co rozsudek o svěřeni dítěte do péče nabyl právní moci. S ohledem na skutečnost, že řízení se týkalo vztahu mezi rodičem a dítětem, kteří byli od sebe odloučeni několik let, byl Soud toho názoru, že bulharské orgány měly jednat s náležitou péčí, aby nedošlo k vyřešení věci v důsledku plynutí času. Jelikož tak nejednaly, došlo k porušení článku 8 Úmluvy. Soud podtrhl, že uvedený závěr nepředjímá případné rozhodnutí bulharských soudů o nejlepší zájmu dítěte s ohledem na dobu, která uplynula od přemístění dítěte do Bulharska (*mutatis mutandis*, *Maire proti Portugalsku*, č. 48206/99, rozsudek ze dne 26. června 2003, § 77). Soud zdůraznil, že vzhledem ke skutečnosti, že dítě ztratilo kontakt s matkou ve věku čtyř let a nepřetržitě žije v Bulharsku po dobu téměř osmi let, nelze rozsudek

Soudu vykládat tak, že by bulharské orgány měly učinit kroky za účelem navrácení dítěte do Rumunska.

III. Oddělené stanovisko

K rozsudku připojil své částečně nesouhlasné stanovisko soudce Sajó, který měl za to, že délka opatrovnického řízení byla v souladu s Úmluvou, jelikož stěžovatelka k jeho délce přispěla a nadto bylo složité, jelikož dítě a otec žili v zahraničí. Dle jeho názoru navíc projednávaná věc není srovnatelná s věcí *Eberhard a M. proti Slovinsku*, cit. výše, na kterou Soud odkazoval.

OBNOVA VYŠETŘOVÁNÍ PO ROZSUDKU SOUDU

Rozsudek velkého senátu ze dne 5. července 2016 ve věci č. 44898/10 – Jeronovičs proti Lotyšsku

Velký senát Soudu rozhodl deseti hlasy proti sedmi, že došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy (zákaz mučení a jiného špatného zacházení), jelikož vnitrostátní orgány s odkazem na skutečnost, že to vnitrostátní právo neumožňuje, odmítly obnovit vyšetřování špatného zacházení se stěžovatelem ze strany policistů poté, co Soud schválil jednostranné prohlášení, jímž vláda uznala porušení článku 3 Úmluvy, a to jak v hmotněprávní, tak procesní složce, a zavázala se zaplatit stěžovateli odškodnění.

I. Skutkové okolnosti

V dubnu 1998 byl stěžovatel zadržen a na policejní stanici údajně podroben špatnému zacházení ze strany policejního orgánu. Trestní řízení proti policistům sice zahájeno bylo, nicméně následně bylo pro nedostatek důkazů odloženo.

V říjnu 2001 podal stěžovatel stížnost k Soudu, ve které mimo jiné namítal, že s ním policejní orgán zacházel způsobem neslučitelným s článkem 3 Úmluvy a že věc nebyla účinně vyšetřena. Ve vztahu k těmto námitkám žalovaná vláda předložila Soudu jednostranné prohlášení uznávající porušení článku 3 Úmluvy ve své hmotněprávní i procesní složce a obsahující závazek stěžovateli vyplatit odškodnění. V únoru 2009 bylo řízení o stížnosti v rozsahu těchto námitek Soudem zastaveno.

Žádost stěžovatele o obnovu trestního řízení vedeného proti policistům z důvodu špatného zacházení vůči stěžovateli byla v prosinci 2010 státním zastupitelstvím zamítnuta, jelikož trestní řád umožňoval obnovu pouze v případě, že porušení procesní složky článku 3 Úmluvy shledal Soud, nikoli však za situace, kdy bylo uznání porušení obsaženo v jednostranném prohlášení vlády.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že i přes výslovné uznání porušení jeho práv zaručených v článku 3 Úmluvy v jednostranném prohlášení vlády, které bylo v únoru 2009 schváleno Soudem, příslušné vnitrostátní orgány nevyšetřily špatné zacházení ze strany policejního orgánu. V únoru 2015 senát Soudu tuto stížnost postoupil k projednání velkému senátu.

Soud připomněl, že i poté, co přijme jednostranné prohlášení vlády a rozhodne o vyškrtnutí stížnosti nebo její části ze seznamu případů (o zastavení řízení), má vyhrazeno právo na její vrácení do seznamu případů, jak vyplývá z čl. 37 odst. 2 Úmluvy a čl. 43 odst. 5 jednacího řádu Soudu (např. *Josipović proti Srb-sku*, č. 18369/07, rozhodnutí ze dne 8. března 2008). Soud tak v podstatě může provádět dvojí přezkum jednostranného prohlášení vlády. Před rozhodnutím o vyškrtnutí Soud zkoumá povahu závazků obsažených v jednostranném prohlášení vlády, přiměřenost nabízeného odškodnění a otázku, zda dodržování lidských práv nevyžaduje pokračování v projednávání stížnosti. Po vydání rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti může být Soud vyzván, aby dohlédl na výkon závazků vlády obsažených v jejím jednostranném prohlášení a aby přezkoumal, zda existují výjimečné okolnosti, které odůvodňují vrácení stížnosti do seznamu případů. V rámci dohledu nad výkonem těchto závazků má Soud pravomoc vykládat znění jak jednostranného prohlášení vlády, tak svého rozhodnutí o vyškrtnutí stížnosti.

V projednávané věci Soud nejprve zjišťoval, zda měl žalovaný stát povinnost obnovit příslušné trestní řízení proti policistům, a pakliže tak vnitrostátní orgány odmítly učinit, zda se jednalo o porušení Úmluvy. V této souvislosti Soud uvedl, že v rozhodnutí o vyškrtnutí výslovně neupřesnil, zda je žalovaný stát i nadále povinen provést účinné vyšetřování, či zda taková povinnost pominula uznáním porušení Úmluvy a vyplacením odškodnění. Proto se Soud zaměřil na to, zda takovou povinnost lze přesto z jednostranného prohlášení žalované vlády, resp. z příslušného rozhodnutí Soudu o vyškrtnutí dovodit, či zda namítaná nečinnost státu má za následek nesplnění pokračující procesní povinnosti, které existovala i po rozhodnutí o vyškrtnutí.

Mezi stranami panoval rozpor ohledně významu znění jednostranného prohlášení v části, dle které se žalovaná vláda zavázala „přijmout veškerá nezbytná opatření, aby zamezila podobným budoucím porušením, a zajistit účinný prostředek nápravy“, a znění rozhodnutí o vyškrtnutí v části, dle které tímto rozhodnutím „není dotčena možnost stěžovatele uplatnit jakékoliv další prostředky nápravy“.

Soud neshledal žádné „výjimečné okolnosti“ (viz čl. 43 odst. 5 jednacího řádu Soudu), které by mohly ospra-

vedlnit vrácení předmětné stížnosti do seznamu případů, jelikož závazek zajistit účinný prostředek nápravy je dle Soudu třeba vykládat ve smyslu obecného opatření k nápravě, nikoli individuálního závazku vůči stěžovateli. Za obzvláště důležitou Soud nicméně považoval ve svém rozhodnutí o vyškrtnutí zmínku o skutečnosti, že toto rozhodnutí stěžovateli nebrání „uplatnit jakékoliv další dostupné prostředky nápravy“. Tuto možnost je třeba vnímat ve světle judikatury Soudu, jež se týká špatného zacházení ze strany zástupců státu. Musí být proto doprovázena povinností žalovaného státu poskytnout stěžovateli prostředek nápravy v podobě účinného vyšetřování špatného zacházení ze strany státních orgánů. Úhrada odškodnění, ať již v návaznosti na jednostranné prohlášení vlády nebo vnitrostátní řízení o odškodnění, nemůže ve světle procesních povinností vyplývajících z článku 3 Úmluvy, které zahrnují povinnost účinného vyšetřování, postačit (*Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 116 a 119).

Soud dále vysvětlil, že jednostranné prohlášení vlády je třeba chápat jako výjimečný institut a jako takové, pokud jde o porušení těch nejzákladnějších práv obsažených v Úmluvě, není určeno k obcházení nesouhlasu stěžovatele se smírným urovnáním ani k tomu, aby vláda unikla své odpovědnosti za porušení dotčených práv. Stát se proto nemůže vymanit z pokračující procesní povinnosti vyplývající z článku 3 Úmluvy tím, že toliko uhradí odškodnění a uzná porušení práv zakotvených v Úmluvě. Na existenci této pokračující povinnosti nic nemění ani rozhodnutí Soudu, kterým bylo jednostranné prohlášení vlády schváleno.

Podle vnitrostátního práva mohl stěžovatel podat návrh na povolení obnovy trestního řízení proti policistům na základě toho, že v dané věci vyšly najevo nové skutečnosti. Jeho návrh byl však zamítnut, jelikož vnitrostátní orgány nepovažovaly jednostranné prohlášení vlády za novou skutečnost ve smyslu vnitrostátního právního řádu. Soud k tomu poznamenal, že ačkoliv Úmluva v zásadě nezaručuje právo, aby byl uzavřený případ obnoven, může Soud nicméně přezkoumat, zda způsob, jakým vnitrostátní orgány vyřídily návrh stěžovatele, neměl takový dopad, který by byl neslučitelný s jejich pokračující povinností vést účinné vyšetřování ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Soud v této souvislosti zdůraznil, že překážky stanovené vnitrostátním právním řádem nemohou státý zbavit této pokračující povinnosti, jinak by vnitrostátní orgány mohly v návaznosti na případy úmyslného špatného zacházení ze strany zástupců státu omezit svou reakci na pouhou úhradu odškodnění, aniž by pachatele trestně stíhaly a uložily jim trest. To by v některých případech umožnilo zástupcům státu zneužít svých pravomocí, vedlo by to k beztrestnosti a učinilo by zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení

i přes jeho zásadní význam neúčinným v praxi (*Gäfgen proti Německu*, cit. výše, § 119).

Soud s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že stěžovatel neměl v rozporu s článkem 3 Úmluvy k dispozici účinné vyšetřování špatného zacházení ze strany policistů, které bylo uznáno jednostranným prohlášením vlády.

III. Oddělená stanoviska

Ve svém částečně nesouhlasném stanovisku soudce Nicolaou kritizoval, že Soud v řízení o původní stížnosti akceptoval jednostranné prohlášení vlády, v němž chyběl závazek vyšetřit předmětné špatné zacházení ze strany policejního orgánu. Soudce Nicolaou sice souhlasil se závěrem o porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesní složce, Soud k němu však podle jeho názoru dospěl nesprávnou a příliš zdoluhavou cestou. Dle něj by bylo přílehavější původní stížnost vrátit do seznamu případů podle čl. 37 odst. 2 Úmluvy ve spojení s čl. 43 odst. 5 jednacího řádu Soudu.

Soudce Silvis ve svém nesouhlasném stanovisku, k němuž se připojili soudci Villiger, Mahoney, Wojtyczek a Kjølbro a soudkyně Hirvelä a Briede, poukázal na to, že v jednostranném prohlášení vlády ani v následném rozhodnutí Soudu o vyškrtnutí stížnosti nic nenasvědčuje tomu, že by z nich mohl vyplývat závazek na obnovu příslušného trestního řízení. Navíc vzhledem k dlouhé době, která od rozhodných skutečností uplynula, Soud svým rozsudkem podrývá právní jistotu, která by měla nastat poté, co řízení před Soudem skončí. Závěry Soudu lze nadto vztáhnout i na případy, kdy porušení procesní složky článku 3 Úmluvy shledá rozsudkem Soud, a nevykoná-li následně stát nové účinné vyšetřování, stěžovatel bude moci podat novou stížnost a namítat nové porušení Úmluvy.

Soudce Wojtyczek se ve svém nesouhlasném stanovisku ztotožnil s hlavními závěry nesouhlasného stanoviska soudce Silvise a mimo jiné doplnil, že účinné fungování systému Úmluvy předpokládá loajalitu ve vztahu mezi Soudem a stranami sporu. Jde především o to, aby Soud s dostatečnou dávkou přesnosti předstřel ve svých rozhodnutích povinnosti z nich vyplývající. Proto pokud byl Soud toho názoru, že žalovaná vláda má povinnost obnovit příslušné trestní řízení, neměl akceptovat jednostranné prohlášení vlády v předložené podobě. Vzhledem k tomu, že je akceptoval, lze jen stěží žalované vládě vyčítat nesplnění povinností vyplývajících z Úmluvy. Nadto, rozsudek v projednávané věci se přímo týká třetích osob, které mají na základě článku 6 Úmluvy právo, aby o jejich trestním obvinění bylo rozhodnuto s konečnou platností v přiměřeném čase a aby nebyly ponechávány po dlouhý čas v nejistotě, jak bude v jejich věci nakonec rozhodnuto. Obdobná situace pak může nastat ve velkém množství případů. Soud se bohužel tímto aspektem věci vůbec nezabýval.

Rozsudek ze dne 5. července 2016 ve věci č. 1799/07 – Ziemiński proti Polsku (č. 2)

Senát čtvrté sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že odsouzením novináře v trestním řízení za urážku v souvislosti se zveřejněním kritického článku používajícího posměšné výrazy o starostovi a úřednících místní samosprávy došlo k porušení svobody projevu chráněné článkem 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl vlastníkem a šéfredaktorem místního týdeníku „*Komu i Czemu*“, ve kterém v srpnu 2004 zveřejnil článek s názvem „*Elegantně zabalené lejno*“. Obsahem článku byla kritika starosty a úředníků místní samosprávy za projekt křepelčí farmy, jehož cílem mělo být snížení vysoké nezaměstnanosti v regionu. Novinový článek označoval starostu a dva úředníky, kteří tento projekt připravovali, posměšnými výrazy jako „*hlupák*“, „*nedůvtipný šéf*“, „*přiblblý úředník*“, „*pozér*“ a „*populista*“. Starosta a úředníci podali v reakci na článek proti stěžovateli soukromou obžalobu pro urážku.

Okresní soud při zkoumání obžaloby poznamenal, že v daném případě došlo ke střetu ústavně chráněných práv, a to svobody projevu a práva každého občana na ochranu jeho dobrého jména. Soud dále konstatoval, že jednání stěžovatele bylo v tomto případě očividným zneužitím svobody projevu. Shledal proto stěžovatele vinným z trestného činu urážky spáchané prostřednictvím sdělovacích prostředků a uložil mu peněžité trest ve výši 10 000 zlotých (2 630 eur). Rozsudek byl následně potvrzen soudem vyšší instance.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že rozsudkem vnitrostátních soudů bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu chráněné článkem 10 Úmluvy a že peněžité trest, který mu byl uložen, byl nepřiměřený.

Soud nejprve podotkl, že odsouzení stěžovatele a uložený trest představovaly zásah do výkonu jeho svobody projevu, který byl zákonný, jelikož se opíral o trestní zákon, a sledoval legitimní cíl, který představovala ochrana dobrého jména nebo práv jiných.

Při posuzování nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud zdůraznil, že článek stěžovatele kritizující projekt křepelčí farmy se zabýval výkonem místní samosprávy a komentoval bezesporu záležitost veřejného zájmu (*Kwiecień proti Polsku*, č. 51744/99, rozsudek ze dne 9. ledna 2007, § 51). Jednalo se tedy o oblast, ve které musí být jakákoli omezení svobody projevu vykládána úzce.

Soud dále připomněl zásady vztahující se k míře kritiky, kterou lze v případě starosty a úředníků považovat za přijatelnou. Z ustálené judikatury vyplývá, že u volených politiků, kterým byl i starosta, jsou meze přijatelné kritiky širší než u soukromých osob (*Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek ze dne 8. července 1986, § 42). V případě úředníků místní samosprávy Soud uvedl, že stejně jako u politiků je u nich míra přijatelné kritiky oproti soukromým osobám vyšší, avšak není stejná jako u politiků. To je dáno skutečností, že úřední osoby nevystavují samy sebe přísné kontrole každého svého slova či jednání v takovém rozsahu jako právě politici (*Janowski proti Polsku*, č. 25716/94, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 33).

Soud dále uvedl, že při hodnocení, zda stěžovatel překročil míru přijatelné kritiky, je třeba přihlídnout ke kontextu a cíli celého textu, jakož i k jeho satirické a ironické povaze. Podle Soudu vnitrostátní soudy tyto aspekty předmětného článku dostatečně nezohlednily, přičemž zmíněné výrazy použité v celkovém kontextu článku se pohybovaly v mezích přijatelné nadsázky. Satira je formou uměleckého projevu a společenské kritiky, pro kterou jsou právě nadsázka a přehánění neodmyslitelné a která přirozeně může provokovat (*Mamère proti Francii*, č. 12697/03, rozsudek ze dne 7. listopadu 2006, § 25).

Konečně Soud uvedl, že při hodnocení přiměřenosti daného zásahu je nutné vzít v úvahu i povahu a závažnost uloženého trestu. Připomněl, že využití trestněprávních sankcí v případech urážky není samo o sobě nepřiměřené (*Radio France a ostatní proti Francii*, stížnost č. 53984/00, rozsudek ze dne 30. března 2004, § 40), je ovšem nutné hodnotit povahu a závažnost uložených trestů, neboť tyto nesmí odrazovat tisk a jiné subjekty od účasti na veřejné debatě o otázkách veřejného zájmu (*Cumpănă a Mazăre proti Rumunsku*, č. 33348/96, rozsudek velkého senátu ze dne 17. prosince 2004, § 111). V projednávané věci byl stěžovateli uložen peněžitý trest a povinnost nahradit náklady řízení v celkové výši 3 385 eur.

Soud s ohledem na výše uvedené rozhodl, že vnitrostátní soudy neuvedly relevantní a dostatečné důvody, kterými by odsouzení stěžovatele za urážku a uložený trest odůvodnily. Zásah do stěžovatelova práva na svobodu projevu tak byl nepřiměřený sledovanému cíli, nebyl nezbytný v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudci Wojtyczek a Kūris ve svém nesouhlasném stanovisku podotkli, že většina se dostatečně nezabývala mírou urážlivosti pojmů, které stěžovatel ve svém článku použil. Upozornili, že výrazy je nutné vnímat v konkrétním jazykovém a kulturním kontextu, přičemž pouze rodilý mluvčí je schopen správně posoudit značnou urážlivost některých předmětných výrazů. Dle jejich názoru jsou proto k rozhodování o této pro-

blematice vnitrostátní soudy nesrovnatelně lépe vybaveny než Soud. Soudci dále zpochybnili závěr většiny o satirické povaze textu a uvedli, že i kdyby se skutečně o satiru jednalo, nelze mít za to, že tento literární žánr ospravedlňuje neomezené použití jakýchkoli urážlivých výrazů.

Rozsudek ze dne 30. srpna 2016 ve věci č. 55442/12 - *Medipress-Sociedade Jornalística, Lda proti Portugalsku*

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že uložením povinnosti stěžovatelce, aby nahradila někdejšímu předsedovi vlády Portugalska nemajetkovou újmu ve výši 30 000 eur za zásah do osobnostních práv, ke kterému mělo dojít obsahem článku publikovaného v časopise vydávaném stěžovatelkou, došlo k porušení svobody projevu chráněné článkem 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelská společnost je vlastníkem a vydavatelem časopisu *Visão*. V tomto časopise byl v prosinci 2008 publikován článek s názvem „Budíček pro prezidenta“, v němž autor kritizoval vládní návrh nové úpravy mediálního práva a mj. se řečnický otázel, zda tento návrh předseda vlády, P. S. L., nepředložil v deliriu způsobeném konzumací tvrdých drog. P. S. L. podal proti stěžovatelské společnosti a autorovi článku občanskoprávní žalobu, v níž namítal zásah do své pověsti. Soud prvního stupně jeho žalobě částečně vyhověl a uložil žalovaným zaplatit P. S. L. z titulu utrpěné nemajetkové újmy 30 000 eur. Odvolací soud k odvolání stěžovatelské společnosti prvostupňový rozsudek potvrdil a žalovaní neuspěli ani u nejvyššího soudu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že rozhodnutím soudů v občanskoprávním řízení došlo k porušení její svobody projevu chráněné článkem 10 Úmluvy.

Podle Soudu nepochybně došlo k zásahu do svobody projevu chráněné příslušným ustanovením. Tento zásah měl zákonný základ a zjevně sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně práv a pověsti jiných ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Zbývalo posoudit, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, tj. zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu stěžovatelské společnosti a ochranou práva na respektování soukromého života článkem zmíněného politika.

Soud připomněl, že státy disponují v oblasti svobody projevu určitým prostorem pro uvážení. V kontextu politické debaty nebo debaty ve veřejném zájmu je však prostor pro omezení svobody projevu značně omezen, neboť právě zde svoboda projevu požívá zásadní důležitosti (např. *Brasilier proti Francii*,

č. 71343/01, rozsudek ze dne 11. dubna 2006, § 41). Prostor pro kritiku politiků je naopak ve srovnání s běžným jednotlivcem velmi široký. Politik totiž musí počítat s pozornou kontrolou svého jednání ze strany novinářů i dalších občanů (*Lingens proti Rakousku*, č. 9815/82, rozsudek pléna ze dne 8. července 1986, § 42). Novinářská svoboda v sobě navíc zahrnuje i určitou dávku přehánění a provokace (*Prager a Oberschlick proti Rakousku*, č. 15974/90, rozsudek velkého senátu ze dne 26. dubna 1995, § 38). Novináři mají vedle povinnosti šetřit práv a pověsti jiných povinnost šířit informace a myšlenky o všech otázkách veřejného zájmu. Musí tak ovšem činit v dobré víře a poskytovat informace přesné a věrohodné, při respektování zásad odpovědné žurnalistiky (*Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii*, č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2015, § 89). Při posuzování vyváženosti zásahu do svobody projevu ve střetu s právem na respektování soukromého života činí Soud rozdíl mezi tzv. „skutkovým tvrzením“ a „hodnotovým soudem“. Zatímco skutková tvrzení je možné prokázat, u hodnotových soudů tomu tak není a zatížení povinností dokázat pravdivost příslušného tvrzení by se dotýkalo samotné podstaty svobody projevu. Přiměřenost hodnotového soudu je však třeba posuzovat podle existence dostatečného skutkového základu; při jeho nedostatku se totiž může určitý výrok ukázat jako nepřiměřený (*De Haes a Gijssels proti Belgii*, č. 19983/92, rozsudek ze dne 24. února 1997, § 42 a 47).

Soud poznamenal, že v projednávané věci se jednalo o článek uveřejněný v časopise, který u veřejnosti v Portugalsku požívá určité důvěryhodnosti. Článek se navíc věnoval otázce veřejného zájmu. Státní orgány tedy při rozhodování o nutnosti odsoudit stěžovatelskou společnost disponovaly omezeným prostorem pro uvážení. Z předmětného článku dle Soudu nevyplývalo, že by se měl P. S. L. dopustit jakéhokoli nezákonného jednání, včetně konzumace tvrdých drog. I kdyby bylo příslušné pasáže článku možné vykládat jako narážku na existenci určitých fám o P. S. L., stěžovatelská společnost je nepoužila jinak než jako podpoření silné kritiky legislativního návrhu vlády, kterou v rozhodné době řídil P. S. L. (*mutatis mutandis, Riolo proti Itálii*, č. 42211/07, rozsudek ze dne 17. července 2008, § 67). Na rozdíl od vnitrostátních soudů Soud předmětné kritické výroky novináře k otázkám veřejného zájmu nevyhodnotil jako skutková tvrzení, ale jako hodnotové soudy. Vnitrostátní soudy dle něj nevzaly v úvahu ironickou povahu sporných výroků (*Lepojić proti Srbsku*, č. 13909/05, rozsudek ze dne 6. listopadu 2007, § 77). Podle Soudu bylo přitom zřejmé, že byly použity toliko za účelem kritiky dané politické iniciativy, která byla předmětem veřejné debaty, a nikoli s cílem nařknout P. S. L. z konzumace tvrdých drog či oživit příslušné fámy. Vnitrostátní soudy se konečně nijak nezabývaly, byť tak učinit měly, skut-

kovým základem kritiky navržených nových pravidel žurnalistiky. I přes určitou dávku provokace předmětné výroky nepředstavovaly laciný osobní útok na bývalého premiéra (*mutatis mutandis, Kwiecień proti Polsku*, č. 51744/99, rozsudek ze dne 9. ledna 2007, § 54). Výše náhrady nemajetkové újmy byla navíc taková, že mohla narušit požadovanou spravedlivou rovnováhu (*Riolo proti Itálii*, cit. výše, § 71).

Namítaný zásah do svobody projevu proto nebyl nezbytný v demokratické společnosti, a došlo tedy k porušení článku 10 Úmluvy.

POLICEJNÍ NÁSILÍ

Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci č. 21048/12 – *Gedrimas proti Litvě*

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy, jelikož policisté proti stěžovateli použili během zadržení sílu, která nebyla nezbytně nutná. Došlo též k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy, poněvadž incident nebyl účinně vyšetřen.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v dubnu 2008 zadržen policií pro podezření z vloupání a loupeže v klenotnictví a byl odvezen na policejní stanici. Policisté při jeho zadržení použili fyzickou sílu, v jejímž důsledku stěžovatel utrpěl pohmoždění břicha a poranění ramenních kloubů. Popis okolností zadržení, jak je vylíčila obě strany, se rozcházel. Zasahující policisté shodně vypověděli, že stěžovatel byl agresivní, nadával jim a vzdoroval zadržení, a proto bylo nezbytné mu nasadit pouta. Stěžovatel uváděl, že mu policisté zkroutili ruce za záda a vytahovali je nahoru, nasadili mu pouta a poté ho jeden z policistů několikrát kopl do břicha. Lékařské vyšetření provedené po stěžovatelově propuštění v den zadržení a následná tři vyšetření v rámci trestního vyšetřování potvrdila existenci uváděných zranění s tím, že odpovídají jeho popisu událostí. V průběhu trestního vyšetřování zákonnosti postupu policistů vnitrostátní orgány provedly výsledky policistů, stěžovatele, svědků navržených stěžovatelem i konfrontaci mezi stěžovatelem a policisty, jakož i mezi policisty navzájem, neboť v jejich výpovědích existovaly rozpory. Trestní vyšetřování trvalo celkem tři a půl roku a během této doby bylo několikrát zastaveno a opětovně zahájeno. V říjnu 2011 vnitrostátní orgány rozhodly, že trestní vyšetřování bylo provedeno řádně a jeho zastavení bylo oprávněné.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ H MOTNĚP RÁVNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že vůči němu policisté při zadržení použili fyzickou sílu, která nebyla nezbytná ani přiměřená, neboť byl střízlivý, jeho totožnost byla zjištěna, v době události mu bylo 58 let, byl středně těžce invalidní a policisty nenapadal ani jim jinak nevzdoroval.

Soud úvodem připomněl, že zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení zaručený Úmluvou je absolutní, bez ohledu na předchozí chování oběti (*Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 87). Soud dále uvedl, že důkazní břemeno ve vztahu k tvrzení o špatném zacházení obecně tíží stěžovatele a při posuzování předložených důkazů Soud uplatňuje standard „mimo rozumnou pochybnost“. Jsou-li však prokazované události zcela nebo z velké části známy výhradně státním orgánům, jako je tomu v případě zadržených osob, existuje silná domněnka, že jejich zranění vznikla během zadržení. V těchto případech se důkazní břemeno přesouvá na stát, který musí poskytnout dostatečné a přesvědčivé vysvětlení předložením důkazů, které zpochybní popis události uváděný stěžovatelem (*Selmouni proti Francii*, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 87).

V projednávané věci Soud považoval za prokázané, že stěžovatel utrpěl uváděná zranění během zadržení. Toto zjištění vyplývalo ze všech lékařských zpráv a nebylo rozporováno ani před vnitrostátními orgány, ani před Soudem. Za této situace bylo povinností vlády, aby poskytla přesvědčivé vysvětlení příčiny zranění stěžovatele. Soud dále zdůraznil, že použití jakékoli fyzické síly vůči osobám zbaveným svobody, která nebyla striktně nezbytná vzhledem k chování této osoby, představuje zásah do lidské důstojnosti a je v zásadě porušením práva zakotveného v článku 3 Úmluvy (*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 86–88).

Soud nepřisvědčil tvrzení vlády, že zranění stěžovatele vznikla v důsledku jeho vlastního násilného odporu. Podle Soudu výpověď stěžovatele nebyla nevěrohodná, jak uváděly vnitrostátní orgány, neboť jeho tvrzení nebyla rozporná, ale naopak se navzájem doplňovala. Současně Soud uvedl, že verze stěžovatele byla potvrzena výpovědí jednoho ze svědků, jehož věrohodnost zpochybněna nebyla. Soud nesdílel závěr vnitrostátních orgánů, že výpovědi policistů týkající se okolností zadržení stěžovatele byly vnitřně soudržné a logické. Poukázal zejména na rozpory ve výpovědích týkající se tvrzeného násilného chování stěžovatele i použití jiné síly než nasazení pout a dále na to, že policisté nevysvětlili okolnosti nevztahující se ke zranění břicha. Nejenže policisté původ tohoto zranění neobjasnili, ale nebyli o to ani vyšetřujícími orgány požá-

dáni. Naopak, policisté neměli žádná fyzická zranění ukazující na násilný odpor stěžovatele, který nebyl ozbrojen, a proto Soud nebyl přesvědčen o tom, že se trénovaní policisté museli uchýlit k použití takové fyzické síly, byť by jim stěžovatel nadával, neodpovídal na otázky a odmítal se podrobit zadržení. Zdůraznil rovněž, že vnitrostátní orgány se otázkou nezbytnosti a přiměřenosti použití síly vůči stěžovateli v žádném stupni přezkumu nezabývaly.

Podle Soudu stát neposkytl dostatečné a přesvědčivé vysvětlení příčiny zranění stěžovatele a neprokázal, že použití fyzické síly vůči němu bylo vzhledem k okolnostem striktně nezbytné. Stěžovatel tedy byl v rozporu s článkem 3 Úmluvy vystaven nelidskému zacházení.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ PROCESNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že neproběhlo účinné vyšetřování stížnosti, kterou podal na postup policistů při jeho zadržení. Poukázal především na skutečnost, že výpovědi policistů byly považovány za věrohodné přes jejich rozpornost. Dále uváděl, že nebyl řádně informován o průběhu vyšetřování, čímž byla omezena jeho možnost podat opravné prostředky, a délka vyšetřování byla dle jeho přesvědčení nepřiměřeně dlouhá.

Soud předně připomněl, že vznesli-li jednotlivci hájitelné tvrzení, že byl ze strany policie podroben v rozporu s článkem 3 Úmluvy špatnému zacházení, je povinností státu, aby provedl účinné vyšetřování, které by mělo být schopno vést k odhalení a potrestání odpovědných osob (*El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 182). Vyšetřování musí být rychlé a důkladné. Vyšetřující orgány se musí pokusit skutečně zjistit, co se stalo, nesmí činit ukvapené nebo nepodložené závěry a musí postupovat tak, aby přijaly veškeré dostupné a rozumné kroky za účelem zajištění důkazů týkajících se dané události, očitá svědectví a forenzní důkazy nevyjímaje (*Macanu a ostatní proti Rumunsku*, č. 10865/09 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2014, § 316–326).

Podle názoru Soudu bylo v projednávané věci trestní vyšetřování zahájeno včas, stěžovatel měl možnost předkládat v rámci vyšetřování návrhy, na základě jeho stížnosti došlo k výměně vyšetřujícího státního zástupce, vnitrostátní orgány byly ve vyšetřování aktivní a přezkoumávaly lékařské zprávy. Soud nicméně shledal, že ve výpovědích policistů existuje několik významných nesrovnalostí v popisu okolností zadržení, a konstatoval, že má vážné pochybnosti o důkladnosti vyšetřování. Ačkoli tři policisté popsali tyto okolnosti odlišně, vnitrostátní orgány tyto rozpory v průběhu dalšího vyšetřování neodstranily a ve svých rozhodnutích se těmito jimi výslovně nezabývaly, pouze výpovědi policistů označily za soudržné a

logické. Na rozdíl od výpovědi stěžovatele nebyla věrohodnost vyjádření policistů v rámci trestního vyšetřování zpochybněna. V této souvislosti Soud také poukázal na to, že některá písemná vyjádření policistů a písemné záznamy o jejich výpovědích obsahovaly v podstatě shodný text, což dle ustálené judikatury závažně oslabuje důvěryhodnost takových výpovědí (*Chmil proti Ukrajině*, č. 20806/10, rozsudek ze dne 29. října 2015, § 89). Za zvláště problematickou Soud považoval skutečnost, že vyšetřování bylo ve všech případech vnitrostátními orgány zastaveno výhradně na základě výpovědí policistů. Z těchto důvodů Soud rozhodl, že vyšetřování ze strany vnitrostátních orgánů nebylo důkladné a způsobilé určit okolnosti týkající se zranění stěžovatele a odpovědnosti policistů.

Soud doplnil, že celková délka vyšetřování nebyla nepřiměřeně dlouhá. Došlo však pětkrát k jeho zastavení, které bylo následně čtyřikrát zrušeno. Jak Soud již dříve rozhodl, opakování takových rozhodnutí obvykle svědčí o závažných nedostacích ve vyšetřování (*Wierciszewska proti Polsku*, č. 41431/98, rozsudek ze dne 25. listopadu 2003, § 46). Nadto Soud zmínil, že dva roky po vyšetřování této události vnitrostátní soud rozhodl, že výpovědi dvou policistů byly z procesních důvodů nezákonné, což nejen podstatným způsobem přispělo k celkové délce vyšetřování, nýbrž i snížilo jeho způsobilost objasnit skutkový stav; dotyční policisté totiž posléze uvedli, že si již s odstupem času nevybavují podrobnosti zadržení, a jejich dřívější výpovědi byly nepoužitelné.

Soud s ohledem na výše uvedené učinil závěr, že vyšetřování zákonnosti postupu policie při zadržení stěžovatele nebylo v souladu s povinností státu provést účinné vyšetřování, čímž došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 26. července 2016 ve věci č. 68066/12 – Adam proti Slovensku

Senát třetí sekce Soudu většinou šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že v případě tvrzeného špatného zacházení se stěžovatelem romského původu na policejní stanici nedošlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy. Zároveň jednomyslně shledal, že nedostatečným vyšetřením daného incidentu byla porušena procesní složka tohoto ustanovení. Soud rovněž jednomyslně dospěl k závěru o zjevné neopodstatněnosti námitky porušení článku 14 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, slovenský občan romského původu, byl v prosinci 2010 spolu s dalšími osobami policií zadržen pro podezření ze spáchání loupeže. Dle jeho vyjádření mu během předběžného výslechu na policejní stanici jeden z policistů dal facku. V lednu 2011 stěžovatel podal proti policistům přítomným během jeho výslechu trestní oznámení pro zneužití pravomoci úřední

osoby. Předložil lékařskou zprávu vystavenou v den jeho propuštění z policejní stanice, která u něj mj. zmiňuje mírné oteklou tvář s poznámkou, že k tomuto zranění mohlo dojít v důsledku facky, jak tvrdí stěžovatel.

Trestní oznámení bylo postoupeno sekci kontroly a inspekční služby ministerstva vnitra (SKIS); ta následně vyslechla stěžovatele i dotčené policisty a prozkoumala relevantní spisový materiál. V březnu 2011 SKIS oznámení stěžovatele odložila s tím, že ve spise není zmínka o špatném zacházení a že předmětné zranění mohlo vzniknout při zadržení stěžovatele, kdy bylo nutné překonat jeho odpor. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel stížnost k státnímu zastupitelství, v níž mj. uvedl, že během zadržení nekladl žádný odpor a že v jeho případě navíc nelze vyloučit rasový motiv špatného zacházení. Státní zastupitelství stížnost bez bližšího odůvodnění zamítlo. Následná ústavní stížnost stěžovatele byla v dubnu 2012 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ HMOTNĚPRÁVNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel předně namítal, že byl na policejní stanici podroben špatnému zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že zásady relevantní pro projednávanou věc nedávno shrnul v e věci *Bouyid proti Belgii* (č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 81–90), v níž dospěl k závěru, že facka uštědřená stěžovateli během výslechu na policejní stanici spadá do rozsahu působnosti článku 3 Úmluvy (*tamtéž*, § 100–112).

V projednávané věci vláda tvrdila, že ke zranění stěžovatele došlo v důsledku překonávání jeho odporu při zadržení, zatímco stěžovatel uvedl, že jeden z policistů mu během výslechu záměrně dal facku. Soud konstatoval, že předložená lékařská zpráva uvádí, že na tváři stěžovatele není krevní podlitina, byť tvář má citlivou a lehce oteklou. Zpráva nezmiňuje žádné další obtíže, jako např. šok, únavu či dehydrataci, které by podpořily stěžovatelova tvrzení. Ze závěrů lékaře dle Soudu nijak nevyplývá, že ke zranění stěžovatele mohlo dojít pouze tak, jak popisuje stěžovatel, a nemohlo k němu dojít způsobem, který uvádí vláda. Ve stěžovatelově verzi událostí byly navíc nesrovnalosti, kdy např. stěžovatel uváděl jinou tvář, do které měl být uhozen, než na které lékař shledal zranění, či tvrdil, že byl do hlavy bit po dobu tří hodin, avšak lékař na jeho tváři neshledal žádnou krevní podlitinu. Stěžovatel navíc podal trestní oznámení až 17 dní po namítném zásahu a nedoložil svou verzi událostí žádnými dalšími důkazy, jako např. svědectvím osob zadržovaných spolu s ním. Vzhledem ke všem uvedeným okolnostem měl Soud vysvětlení poskytnuté vládou,

keré bylo podrobné a soudržné, za přijatelné a nepovažoval za prokázané, že stěžovateli byla skutečně uštědřena facka, a byl tak podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. K porušení hmotněprávní složky tohoto ustanovení proto nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ PROCESNÍ SLOŽKY ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel dále tvrdil, že události na policejní stanici nebyly účinně vyšetřeny.

Soud připomněl, že pokud jednotlivec předloží hájitelné tvrzení o tom, že byl ze strany státních orgánů podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, toto ustanovení ve spojení s článkem 1 Úmluvy vyžaduje, aby v dané věci proběhlo účinné vyšetřování (např. *El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 182).

V projednávané věci Soud dospěl k závěru, že stěžovatelovo tvrzení o špatném zacházení bylo dostatečně věrohodné na to, aby vedlo k povinnosti příslušných orgánů provést vyšetřování v souladu s požadavky článku 3 Úmluvy. Stěžovatel s přiměřenou mírou podrobností označil osoby odpovědné za namítané jednání, popsal charakter jednání, kterého se měly tyto osoby dopustit, a přiložil lékařskou zprávu dokládající utrpěné zranění. Tento závěr je nezávislý na tom, zda stěžovatel tvrzený zásah prokázal před Soudem, jelikož v případech špatného zacházení u osob zbavených svobody často nelze toto zacházení před Soudem prokázat právě v důsledku absence náležitého vyšetřování.

Soud dále připomněl, že vyšetřování může být účinné jen tehdy, pokud je provedeno orgány a osobami nezávislými na těch, které jsou předmětem vyšetřování, a to nejen organizačně, ale i v praxi. Dále je nezbytné, aby příslušné orgány postupovaly z vlastní iniciativy, přičemž jejich vyšetřování musí být patřičně rychlé a důkladné, aby mohlo vést k identifikaci a potrestání odpovědných osob (např. *Bouyid proti Belgii*, cit. výše, § 114–123).

V projednávané věci Soud konstatoval, že namísto aby příslušné orgány vyšetřovaly stěžovatelovo oznámení z vlastní iniciativy, přesunuly důkazní břemeno na něj. Dle Soudu mohly tyto orgány za účelem objasnění příčiny stěžovatelova zranění např. vyslechnout další osobu, která byla přítomna jeho výslechu na policejní stanici, podrobit výslechu dotčené policisty, provést společný výslech stěžovatele a zmíněných policistů či vyslechnout lékaře, který vypracoval předmětnou lékařskou zprávu. Soud v této souvislosti rovněž odkázal na různé mezinárodní materiály týkající se citlivého postavení Romů na Slovensku v daném období, které zohlednil u dříve projednávaných stížností proti tomuto státu (např. *Koky a ostatní proti Slovensku*, č. 13624/03, rozsudek ze dne 12. června 2012, § 239).

Ve světle těchto skutečností Soud rozhodl, že příslušné orgány neučinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby vyšetřily stěžovatelovo tvrzení o špatném zacházení. Došlo proto k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY

Stěžovatel konečně namítal, že jeho rasový původ byl rozhodujícím faktorem jak špatného zacházení, jemuž byl podroben, tak nedostatku náležitého vyšetřování tohoto zacházení.

Soud shledal, že tvrzení stěžovatele jsou vágní a obecné povahy a neodkazují na konkrétní okolnosti projednávané věci. Proto je dle Soudu nutné tuto věc odlišit od věcí, v nichž bylo důkazní břemeno ohledně přítomnosti či absence rasistického motivu na straně státních orgánů přesunuto na žalovanou vládu (např. *Makhashevy proti Rusku*, č. 20546/07, rozsudek ze dne 31. července 2012, § 176–179). Nelze tedy říci, že příslušné orgány měly k dispozici dostatek informací pro to, aby byly z vlastní iniciativy povinny vyšetřit možné rasové motivy příslušných policistů (srov. *Mižigárová proti Slovensku*, č. 74832/01, rozsudek ze dne 14. prosince 2010, § 122–123). Stěžovatel tedy nepředložil *prima facie* případ diskriminačního zacházení. Jeho námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Serghides ve svém částečně nesouhlasném stanovisku uvedl, že dle jeho názoru došlo i k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy. Z dosavadní judikatury Soudu totiž plyne, že pokud dojde ke zranění během omezení svobody, kdy se osoba nachází pod výlučnou kontrolou státních orgánů, je na žalované vládě, aby poskytla uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení (*Bouyid proti Belgii*, cit. výše, § 83). V projednávané věci označila většina Soudu vysvětlení předložené vládou za „přijatelné“, což ale nestačí: přijatelné či možné vysvětlení není totéž co vysvětlení přesvědčivé. Verzi vlády navíc nelze charakterizovat ani jako přijatelnou: je naopak obecná, vágní a nepodložená důkazy a jako taková měla být Soudem odmítnuta (srov. *Samüt Karabulut proti Turecku*, č. 16999/04, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 43).

PŘÍSTUP K SOUDU

Rozsudek ze dne 15. září 2016 ve věci č. 32610/07 – *Trevisanato proti Itálii*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že odmítnutím stěžovatelova dovolání z toho důvodu, že nevyhovělo zákonem stanovené podmínce přípustnosti, která spočívala v povinnosti formulovat řádně právní otázku, nedošlo k porušení práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel podal v návaznosti na prohru v pracovně-právním sporu dovolání k nejvyššímu soudu. Ten jeho dovolání v říjnu 2010 odmítl s odůvodněním, že stěžovatel v dovolání neformuloval řádně právní otázku, která měla být v souladu s ustanovením § 366bis občanského soudního řádu uvedena na konci podání. Žádostem o revizi svého rozhodnutí nejvyšší soud nevyhověl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odmítnutím jeho dovolání došlo k porušení práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud již dříve rozhodl, že právní úprava formálních požadavků a lhůt ve vztahu k podáním opravných prostředků sleduje účel řádného výkonu spravedlnosti a zejména právní jistoty (*Miragall Escolano a ostatní proti Španělsku*, č. 38366/97 a další, rozsudek ze dne 25. května 2000, § 33). Právo na přístup k soudu není absolutní a určitá omezení, zejména v podobě stanovení podmínek přípustnosti opravných prostředků, Úmluva implicitně připouští. V tomto ohledu státům náleží jistý prostor pro uvážení a úloha Soudu se omezuje na přezkum toho, zda odmítnutím opravného prostředku nedošlo k zásahu do samotné podstaty práva na přístup k soudu. Za tímto účelem Soud zkoumá, zda podmínky přípustnosti upravené vnitrostátním právem sledovaly legitimní cíl a zda bylo omezení přístupu k soudu stanovenému cíli přiměřené (*Papaioanou proti Řecku*, č. 18880/15, rozsudek ze dne 2. června 2016, § 49).

Soud zohlednil judikaturu nejvyššího soudu, v níž bylo objasněno, že účel povinnosti formulovat právní otázku je dvojitý: slouží jednak k ochraně zájmu dotčeného účastníka na zrušení napadeného rozhodnutí, jednak zachování úlohy nejvyššího soudu coby sjednotitele judikatury, neboť prostřednictvím právní otázky je formulována zásada použitelná na obdobné případy. Podle Soudu tudíž předmětné omezení sledovalo legitimní cíl právní jistoty a řádného výkonu spravedlnosti.

Soud se dále zabýval způsobem, kterým stěžovatel podal dovolání, a důvody, pro které bylo odmítnuto, neboť již ve svých předešlých rozhodnutích shledal, že příliš formalistický výklad náležitostí podání může znamenat porušení práva na přístup k soudu (*Běleš a ostatní proti České republice*, č. 47273/99, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 69).

Soud podmínku řádně formulovat právní otázku neoznačil za nepřiměřenou. Uvedl, že požadavek zakončit dovolání shrnujícím odstavcem, který by měl shrnout stěžovatelovy argumenty a vysvětlit zásadu, která dle stěžovatelova názoru byla porušena, pro stěžovatele nepředstavoval žádné zvláštní úsilí. Oproti citované

věci *Běleš proti České republice* (cit. výše, § 63) byl stěžovatel a jeho advokát v projednávaném věci na základě judikatury nejvyššího soudu schopen zhodnotit šance, že dovolání bude považováno za přípustné. Nejvyšší soud totiž požadoval jasné vymezení právní otázky, která jemu samotnému umožňuje formulovat pravidla použitelná v obdobných případech.

Soud dále upozornil na skutečnost, že požadavek na formulaci právní otázky nebyl vytvořen judikaturou, nýbrž stanoven zákonem (*a contrario*, *Kemp a ostatní proti Lucembursku*, č. 17140/05, rozsudek ze dne 24. dubna 2008, § 52), který nabyl účinnosti více než rok a půl před podáním dovolání stěžovatele a jehož následný výklad nejvyšším soudem byl jasný a dostatečně soudržný. Právní zástupce stěžovatele si tudíž měl být vědom svých povinností, a to tím spíše, že zastupovat před nejvyšším soudem mohou jen advokáti, kteří splňují určité kvalifikační požadavky a jsou zapsáni na zvláštním seznamu.

Odmítnutí dovolání proto dle Soudu nebylo nepřipustným formalismem a nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

ŘÍZENÍ O BEZPEČNOSTNÍ PROVĚRCE

Rozsudek ze dne 21. července 2016 ve věci č. 57148/08 – *Miryana Petrova proti Bulharsku*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k názoru, že tím, že se vnitrostátní soudy v souladu s vnitrostátní právní úpravou odmítly zabývat relevantními důvody, které vedly k tomu, že stěžovatelce, bývalé zaměstnankyni Národní bezpečnostní služby, nebyla udělena bezpečnostní prověrka, přestože byla řadu let její držitelkou, v důsledku čehož byla propuštěna ze zaměstnání, došlo k porušení jejího práva na přístup k soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka byla od roku 1981 zaměstnána u Národní bezpečnostní služby jako provozní systému. V rámci tohoto povolání jí byla udělena bezpečnostní prověrka, která ji opravňovala přistupovat k utajovaným informacím tvořícím státní tajemství. Dle požadavků na danou pracovní pozici byla platná prověrka nezbytným předpokladem pro pokračování ve výkonu stěžovatelčina zaměstnání. V roce 2002 nabyl účinnosti nový zákon o ochraně utajovaných informací, který vyžadoval, aby vedoucí organizačních jednotek od svých pracovníků, kteří měli oprávnění seznamovat se s utajovanými informacemi, požadovali získání nové bezpečnostní prověrky dle tohoto zákona. Stěžovatelce nebyla nová bezpečnostní prověrka udělena. Rozhodnutí neobsahovalo žádné odůvodnění kromě odkazu na příslušné ustanovení zákona o ochraně utajovaných informací z roku 2002. Stěžovatelčino odvolání proti rozhodnutí bylo odvolacím orgánem, Státní ko-

misí pro informační bezpečnost, zamítnuto. Ředitel Národní bezpečnostní služby následně stěžovatelku propustil s odůvodněním, že bezpečnostní prověrka je nezbytným předpokladem pro řádné plnění jejích povinností. Stěžovatelka napadla výpověď žalobou u soudů tří stupňů. Namítala přitom, že její propuštění zřejmě souvisí s tím, že okolo roku 1995 trpěla depresemi a neurózou, což je skutečnost, která již pominula a ztratila jakoukoli relevanci. Vnitrostátní soudy žalobu zamítly s tím, že rozhodnutí o neudělení bezpečnostní prověrky je konečné a dle zákona výslovně vyloučené z přezkumu ve správním soudnictví, tudíž ani soudy rozhodující o platnosti výpovědi nemají pravomoc se námitkami stěžovatelky meritorně zabývat.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudů

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že jí byla v rozporu s čl. 6 odst. 1 úmluvy odepřena možnost napadnout před soudy rozhodnutí o neudělení bezpečnostní prověrky, na jehož základě byla bez dalšího propuštěna z pracovního poměru.

a) K přijatelnosti

Dle názoru vlády bylo namísto prohlásit stížnost za nepřijatelnou pro neslučitelnost *ratione materie* s ustanoveními Úmluvy, neboť čl. 6 odst. 1 Úmluvy nelze na projednávanou věc vztáhnout, jelikož se posuzované vnitrostátní řízení netýkalo „občanských práv nebo závazků“ stěžovatelky. Stěžovatelka se ve skutečnosti dovolávala práva na přístup k utajovaným informacím, které nemá občanskoprávní povahu. Vláda poukazovala též na to, že v dané věci jsou kumulativně splněny obě podmínky pro vyloučení daného vnitrostátního řízení z působnosti článku 6 Úmluvy dle rozsudku ve věci *Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku* (č. 63235/00, rozsudek velkého senátu ze dne 19. dubna 2007, § 64). Soudní přezkum rozhodnutí o neudělení bezpečnostní prověrky byl totiž zákonem výslovně vyloučen a toto vynětí z pravomoci soudů bylo opřeno o objektivní důvody spočívající v ochraně utajovaných informací, a tedy o národní bezpečnost jako takovou.

Soud nejdříve připomněl, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy je ve své občanskoprávní složce použitelný tehdy, pokud jde v řízení o skutečný a závažný spor o právo, o němž je možné alespoň hájitelným způsobem tvrdit, že je uznáno ve vnitrostátním právním řádu. Výsledek takového řízení přitom musí být pro dané právo přímo určující. Dle Soudu nebylo pro stěžovatelku v sázce ani tak právo na přístup k utajovaným informacím, které ostatně Úmluva nezaručuje, ale spíše její občanská práva, která byla dotčena v důsledku pozbytí oprávnění seznamovat se s utajovanými skutečnostmi. Pozbytí bezpečnostní prověrky totiž mělo zásadní dopad na její osobní situaci, neboť ztratila způsobilost pro pokračování ve výkonu povolání, které zastávala

po řadu let. To pro ni mělo nevyhnutelně i citelné finanční důsledky. Vztah mezi rozhodnutím o neudělení bezpečnostní prověrky a ztrátou stěžovatelčina zaměstnání tak byl úzký, a nikoli jen vzdálený (*Boulois proti Lucembursku*, č. 37575/04, rozsudek velkého senátu ze dne 3. dubna 2012, § 90; *Ternovskis proti Lotyšsku*, č. 33637/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 44). Podle Soudu se tudíž posuzované řízení týkalo sporu o právo uznané dle vnitrostátního právního řádu, jmenovitě právo nebýt bez spravedlivého důvodu propuštěn ze zaměstnání.

Zbývalo tedy určit, zda toto právo bylo svou povahou právem občanským, či nikoliv. Soud připomněl, že článek 6 Úmluvy byl v minulosti tradičně uplatňován na pracovněprávní spory státních zaměstnanců, ledaže (i) vnitrostátní právo u určité kategorie státních zaměstnanců výslovně vylučuje soudní přezkum a (ii) takový přístup je založen na objektivních důvodech (*Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku*, cit. výše, § 62). Soud se přitom nemusí zabývat otázkou splnění druhé z těchto podmínek, pakliže vnitrostátní právo přístup k soudům výslovně nevylučuje. Vzhledem k tomu, že bulharský právní řád přístup státních zaměstnanců k soudům ve věcech ukončení pracovního poměru nevylučoval, Soud dospěl bez dalšího k závěru, že článek 6 Úmluvy je na projednávanou věc použitelný.

b) K odůvodněnosti

Skutečnost, že je článek 6 Úmluvy použitelný, nicméně nevypovídá nic o tom, v jakém rozsahu by se měly jednotlivé záruky tohoto ustanovení na projednávanou věc uplatnit (*Vilho Eskelinen a ostatní proti Finsku*, cit. výše, § 64). Jednou z těchto záruk je v každém případě požadavek, aby byl soud pověřený projednáním a rozhodnutím ve věci nadán úplnou jurisdikcí, tedy pravomocí vyhodnotit skutkové i právní otázky, které jsou pro posouzení věci relevantní (*Fazliyski proti Bulharsku*, č. 40908/05, rozsudek ze dne 16. dubna 2013, § 57).

V projednávané věci vzal Soud v úvahu, že nebylo na volném uvážení ředitele Národní bezpečnostní služby, zda stěžovatelku propustí, či nikoliv, neboť bez platné bezpečnostní prověrky přestala splňovat základní předpoklad pro výkon daného zaměstnání. Propuštění stěžovatelky bylo tedy nevyhnutelným důsledkem ztráty bezpečnostní prověrky.

Stěžovatelka byla nicméně oprávněna podat žalobu na neplatnost výpovědi, již mohla dosáhnout návratu do zaměstnání a náhrady ušlého příjmu. Vnitrostátní soudy se nicméně v žádné fázi řízení nezabývaly otázkou, zda existovaly důvody pro odmítnutí udělit stěžovateli bezpečnostní prověrku, třebaže bez ní bylo propuštění z pracovního poměru nevyhnutelné. Stěžovatelka nebyla obeznámena s důvody a podklady pro rozhodnutí o neudělení bezpečnostní prověrky, a nemohla tak ani namítat jejich nepravdivost, neúplnost či nevěrohodnost. Závěr vnitrostátních soudů, že byly vázány rozhodnutím o neudělení bezpečnostní

prověrky a že toto rozhodnutí nemohly přezkoumat, byl v souladu s platným právem. Dle Soudu však tímto postupem odmítly nezávisle přezkoumat klíčovou otázku, čímž se zřekly pravomoci žalobu věcně posoudit. Vnitrostátní soudy tím ostatně jen znovu potvrdily, že rozhodnutí Národní bezpečnostní služby o neudělení bezpečnostní prověrky jsou vyňata dle vnitrostátní právní úpravy z jakéhokoliv soudního přezkumu.

Soud sice v minulosti připustil, že legitimní zájmy národní bezpečnosti mohou ospravedlnit omezení práv dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Taková omezení však nesmějí mít účinek bránící soudnímu projednání podstaty stěžovatelových námitek, tedy představovat nepřiměřené omezení jeho práva na přístup k soudu (*Tinnelly & Sons Ltd a ostatní a McElduff a ostatní proti Spojenému království*, č. 20390/92 a č. 21322/92, rozsudek ze dne 10. července 1998, § 76). Jelikož se v projednávané věci vnitrostátní soudy odmítly zabývat důvody, o něž bylo opřeno rozhodnutí o nevydání bezpečnostní prověrky stěžovatelce, odepřely jí přístup k soudní ochraně jejích práv, aniž tento postup odůvodnily přiměřeností ve vztahu k sledovanému legitimnímu cíli ochrany národní bezpečnosti. K porušení práva stěžovatelky na přístup k soudu zakotvenému v čl. 6 odst. 1 Úmluvy proto došlo.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek velkého senátu ze dne 13. září 2016 ve věcech č. 50541/08 a dalších – Ibrahim a ostatní proti Spojenému království

Velký senát Soudu dospěl poměrem patnácti hlasů proti dvěma k závěru, že připuštěním výpovědí, které první, druhý a třetí stěžovatel učinili při prvotním policejním výslechu v nepřítomnosti obhájce, jako významných důkazů viny nedošlo za výjimečných okolností tohoto případu k porušení jejich práva na právní pomoc a spravedlivý soudní proces dle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy. Ve vztahu k čtvrtému stěžovateli naopak většina jedenácti soudců proti šesti dovodila, že k porušení těchto ustanovení došlo.

I. Skutkové okolnosti

Dne 7. července 2005 došlo v Londýně k sérii teroristických bombových útoků, které si vyžádaly přes pět desítek obětí a sedm stovek zraněných. O dva týdny později byly v metru a autobuse městské hromadné dopravy nalezeny další aktivované, nicméně vlivem nízké koncentrace třaskaviny nevybuchlé bomby. Na místech, kde byly nastraženy, kamery zachytily podobizny čtyř mužů, z nichž tři jsou v projednávané věci stěžovateli. Policejní orgány zahájily okamžitě celostátní pátrání. Podobizny podezřelých byly zveřejněny prostřednictvím televize a tisku. Dne 22. července 2005 byl v metru zastřelen mladý muž, jehož si policisté

spletli s jedním z podezřelých (okolnostmi jeho úmrtí se Soud zabýval ve věci *Armani da Silva proti Spojenému království*, č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2016). V následujících dnech byli všichni podezřelí zadrženi, obviněni z trestného činu zločinného spolčení za účelem spáchání vraždy a v rámci trestního řízení nakonec odsouzeni k doživotním trestům odnětí svobody. Čtvrtý stěžovatel byl v samostatném řízení odsouzen za napomáhání jednomu z podezřelých a odmítnutí sdělit relevantní skutečnosti při výslechu, který s ním byl proveden bezprostředně po výše popsanych událostech.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 3 PÍSM. C) ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že k porušení jejich práva na spravedlivý proces došlo tím, že jim byl při prvotním výslechu na policejní stanici odepřen přístup k právní pomoci a že takto pořízené výpovědi byly použity jako rozhodující důkaz viny v navazujícím trestním řízení.

a) Obecné zásady vyplývající z judikatury Soudu

Prvořadým úkolem Soudu je posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé (*Schatschaschwili proti Německu*, č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 101). Z minimálních záruk spravedlivého trestního procesu nelze slevit jen proto, že je osoba podezřelá z účasti na teroristickém činu. Právě tvář v tvář těmto hrozbám je třeba, aby státy daly najevo své odhodlání dostát lidskoprávním závazkům, které na sebe převzaly. Při zkoumání spravedlivosti řízení lze však přihlídnout k veřejnému zájmu na potírání takto společensky nebezpečných trestných činů. Článek 6 Úmluvy nemůže být vykládán tak, aby ukládal nepřiměřené břemeno na vnitrostátní orgány, které jsou dle Úmluvy povinny ochraňovat životy, zdraví a osobní svobodu jednotlivců před takovými hrozbami, jako je mezinárodní terorismus. Ani naléhavým veřejným zájmem nicméně nelze ospravedlnit opatření, která stěžovatele zbavují samotné podstaty práva na obhajobu (*Bykov proti Rusku*, č. 4378/02, rozsudek velkého senátu ze dne 10. března 2009, § 93).

Záruky spravedlivého procesu uvedené v článku 6 Úmluvy, byť to výslovně z textu tohoto ustanovení nevyplývá, se mohou uplatnit i na předsoudní část trestního řízení, a to zejména pokud jejich nerespektování v počátečním stádiu může vážně ohrozit spravedlivou povahu řízení jako celku (*Imbrioscia proti Švýcarsku*, č. 13972/88, rozsudek ze dne 24. listopadu 1993, § 36). Důkazy získané v průběhu vyšetřování totiž začasť určují rámeček, v němž bude trestný čin projednáván před soudy. Nadto mohou vnitrostátní zákony vyvozovat z chování obviněného při vyšetřování důsledky, které ovlivňují vyhlídky obhajoby na úspěch v následném řízení před soudy. Za takových

okolností bude článek 6 Úmluvy zpravidla vyžadovat, aby se podezřelému dostalo odborné právní pomoci již v raných fázích vyšetřování, kdy se nachází ve zvláště zranitelném postavení.

Rozhodování o přípustnosti důkazů a jejich hodnocení je věcí vnitrostátních soudů. Úkolem Soudu je toliko posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé. Při tomto posuzování lze však zkoumat i okolnosti, za nichž byly jednotlivé důkazy pořízeny. Za absolutně nepřipustné Soud v minulosti označil důkazy získané mučením nebo jiným zacházením, které je zakázáno článkem 3 Úmluvy (*Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 166).

Neprodlený přístup k obhájci představuje významnou protiváhu zranitelnosti podezřelého, který byl zbaven osobní svobody, jelikož brání tomu, aby byl vystaven špatnému zacházení ze strany vyšetřujících orgánů či byl jinak nucen vypovídat proti své vůli, a obecně přispívá k předcházení justičních omylů a naplňování cílů vtělených do článku 6 Úmluvy, zejména procesní rovnosti zbraní mezi orgány činnými v trestním řízení a stíhanou osobou (*Pishchalnikov proti Rusku*, č. 7025/04, rozsudek ze dne 24. září 2009, § 68–69). Přítomnost obhájce je vyžadována zásadně již při prvotním výslechu podezřelého, ledaže bylo prokázáno, že za konkrétních okolností existovaly naléhavé důvody pro omezení tohoto práva. I v těchto situacích nicméně nesmí být práva obhajoby poškozena nevratným způsobem. K tomu dojde zpravidla tehdy, jestliže obviněný učinil při výslechu sebeobviňující výpovědi, které byly následně použity jako usvědčující důkaz (*Salduz proti Turecku*, č. 36391/02, rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008, § 53–54). Tento test vytyčený ve věci *Salduz proti Turecku* byl dle názoru Soudu v pozdější judikatuře uplatňován nejednotně, což si žádá bližší upřesnění.

K prvnímu kroku testu Soud uvedl, že existence „naléhavých důvodů“ záleží vždy na individuálním posouzení konkrétních okolností případu. Pod tento neurčitý právní pojem lze nepochybně podřadit naléhavou potřebu odvrátit závažné nebezpečí pro životy, tělesnou integritu nebo osobní svobodu jednotlivců, tedy ohrožení hodnot chráněných články 2, 3 a 5 odst. 1 Úmluvy. Omezit právo na přítomnost obhájce u výslechu lze pouze výjimečně a jen za předpokladu, že má takový postup oporu ve vnitrostátním právním řádu. Zákonný rámec nadto musí vymezit rozsah a obsah přípustných omezení do té míry, aby byla vyloučena svévole ze strany příslušných orgánů.

Podle Soudu sice nedostatek naléhavých důvodů bez dalšího neznamená, že práva obhajoby byla nevratně poškozena, protože i v takových případech je namístě posuzovat celkový kontext. To nicméně neznamená, že by existence naléhavých důvodů neměla vliv na spravedlivost řízení jako celku. Při absenci naléhavých důvodů se uplatní zvláště přísný přezkum a přenesení důkazního břemene. Je tudíž na vládě, aby přesvědčila

Soud, že za výjimečných okolností případu bylo řízení jako celek spravedlivé, přestože pro omezení práv obhajoby neexistovaly naléhavé důvody.

Soud dále poukázal na zákaz sebeobviňování. Jeho účelem není bránit vyslychané osobě v doznání, nýbrž její ochrana před donucením vypovídat ze strany vyšetřujících orgánů. Z judikatury Soudu vyplývají tři typické situace, jež mohou v tomto ohledu vyvolávat otázky co do slučitelnosti s požadavky článku 6 Úmluvy. Předně jde o případy, kdy byl podezřelý nucen vypovídat pod hrozbou sankce, načež se buď doznal, nebo byl potrestán za odmítnutí vypovídat. Druhá kategorie zahrnuje případy donucení – fyzického či psychického – za účelem obstarání důkazů pro účely trestního řízení, jehož intenzita překročila minimální práh závažnosti dle článku 3 Úmluvy. Konečně se vyskytují případy, kdy se vyšetřující orgány uchýlily ke lsti s cílem od podezřelého vylákat informace. Zákaz sebeobviňování však není právem absolutním. Aby byl nátlak nepřipustný z hlediska článku 6 Úmluvy, musí být namířen proti samotné podstatě tohoto práva. Tak tomu bude zpravidla tehdy, pokud je důkaz opatřený v rozporu se zákazem sebeobviňování následně použit jako rozhodující důkaz k odsouzení.

Aby byla práva, jako je právo na přístup k právní pomoci, právo nevypovídat či zákaz sebeobviňování, praktická a účinná, je nezbytné, aby o nich byl podezřelý včas informován. Porušení této povinnosti ze strany policejních orgánů je obecně neospravedlnitelné. I kdyby nebyl podezřelý náležitě poučen o svých právech, může být celková spravedlivost řízení zachována, má-li okamžitý přístup k právnímu zástupci, který je rovněž způsobilý svého klienta poučit. Jestliže však byl podezřelému přístup k obhájci odepřen a nedostalo se mu patřičného poučení ani ze strany vyšetřujících orgánů, bude pro vládu obzvláště složité vyvrátit domněnku, že řízení jako celek nebylo spravedlivé.

V neposlední řadě Soud vypočetl příkladný výčet kritérií, která jsou relevantní při zvažování, zda bylo řízení v jeho celku spravedlivé. Dle mínění Soudu je nutné zohlednit: (i) zda byl stěžovatel ve zvláště zranitelném postavení např. kvůli svému věku nebo duševnímu stavu; (ii) právní rámec upravující přípravné řízení a přípustnost důkazů v hlavním líčení, a zda byl dodržen; jestliže byl sporný důkaz z dokazování v hlavním líčení vyloučen, je krajně nepravděpodobné, že by bylo možné považovat řízení za nespravedlivé; (iii) zda měl stěžovatel možnost napadnout autenticitu důkazu a brojit proti jeho použití; (iv) pevnost důkazu, a zda okolnosti, za nichž byl pořízen, vyvolávají pochybnosti co do jeho spolehlivosti při zohlednění stupně a povahy užitého nátlaku; (v) pakliže byl důkaz opatřen nezákonně, zda zároveň došlo k porušení jiného Úmluvou zaručeného práva; (vi) bylo-li učiněno doznání, je namístě zkoumat jeho povahu, a zda bylo vzápětí popřeno; (vii) zda šlo o je-

diný nebo rozhodující důkaz, na němž bylo odsouzení založeno; (viii) zda byla vina stěžovatele vyslovena soudci nebo porotou složenou z právních laiků; (ix) veřejný zájem na stíhání a trestání dané formy trestné činnosti; a (x) jiné procesní záruky obsažené ve vnitrostátním právu a rozhodovací praxi soudů.

b) Použití těchto zásad na případ prvního, druhého a třetího stěžovatele

Dle Soudu se mohly vnitrostátní orgány důvodně domnívat, že cílem stěžovatelů bylo zopakovat útoky ze 7. července 2005 a že selhání bomb byla jen šťastná náhoda. Policejní orgány čelily enormnímu tlaku, aby neprodleně obstaraly informace směřující k odhalení identity všech spolupachatelů a objasnění, zda hrozí další útoky. Jestliže tedy existovalo bezprostřední a reálné riziko pro životy, zdraví či osobní svobodu blíže neurčeného okruhu nevinných osob, existovaly podle Soudu naléhavé důvody k tomu, aby byl stěžovatelům výjimečně odepřen při prvotním policejním výslechu přístup k právní pomoci. Omezení jejich procesních práv bylo v souladu s platnou právní úpravou a založeno na individuálním zhodnocení okolností. Kromě toho bylo pouze dočasné povahy (maximálně 48 hodin), rozhodnutí bylo náležitě odůvodněno a podléhalo následnému soudnímu přezkumu.

Soud se ve druhém kroku zabýval spravedlivostí řízení jako celku, přičemž vzal v potaz zejména následující skutečnosti. Omezení přístupu k obhájci bylo stanoveno zákonem a policejní orgány se takto předepsaného postupu přísně držely. Otázky kladené při výslechu byly zaměřeny výlučně na získání informací, které by přispěly k odhalení spolupachatelů a předmětů představujících nebezpečí pro společnost. Výslech tudíž nevybočil z mezí toho, co bylo striktně nezbytné z hlediska bezpečnosti. Stěžovatelé byli o svých právech, právo nevypovídat nevyjímaje, před zahájením výslechu řádně poučeni. Zároveň jim byly předestřeny důvody, pro něž bylo rozhodnuto o potřebě jejich právo na přístup k obhájci omezit.

Vnitrostátní soudy byly dle právní úpravy povinny výpovědi stěžovatelů v rámci dokazování nepřipustit, pakliže by to mohlo být nevratně na újmu spravedlivosti řízení jako celku. Stěžovatelé ostatně nepřipustnost těchto důkazů prostřednictvím svých obhájců namítali na všech úrovních vnitrostátního řízení. Soudy se nicméně s těmito argumenty pečlivě vypořádaly a ve vztahu ke každému stěžovateli jednotlivě uvedly důvody, proč byl výslech v nepřítomnosti advokáta nutný a nemohl vést k nespravedlivosti řízení.

Pokud jde o okolnosti, za nichž byly výpovědi pořizeny, Soud se neztotožnil s tvrzením stěžovatelů, že byli vystaveni nátlaku ze strany vyšetřujících orgánů. U prvního stěžovatele byla tato námitka spolehlivě vyvrácena jeho shodnými výpověďmi, které učinil po řádném poučení a za přítomnosti obhájce při dalších třech příležitostech. Ani v řízení před soudy ostatně nenaznačoval, že by se stal obětí takového nátlaku.

Druhý a třetí stěžovatel byli při prvotním výslechu chybně poučeni, že cokoli neřeknou nyní, může uškodit jejich obhajobě před soudy, neboť k tomu nebude přihlíženo. Byli však poučeni o právu nevypovídat a o tom, že cokoli řeknou, může být následně použito proti nim. Je tedy otázkou, zda uvedené chybné poučení mohlo vést k tomu, že by vypověděli smyšlené příběhy. Dle Soudu by ale byl takový závěr za daných okolností neobhajitelný. Stěžovatelé totiž změnili svou výpověď až v průběhu řízení před soudy, tj. téměř rok od prvotního výslechu. S výjimkou chybného poučení tedy přípravné řízení netrpělo žádnými jinými nedostatky.

Vnitrostátní soudy samy připustily, že předmětné výpovědi byly vysoce relevantním důkazem, neboť vyvracely argumentaci obhajoby, dle níž šlo stěžovatelům toliko o vyvolání strachu v očích veřejnosti. Nešlo však o důkaz výlučný. Znaleckým posudkem bylo např. prokázáno, že bomby obsahovaly značnou koncentraci trhaviny, která není běžně dostupná, a že ji tedy stěžovatelé museli uměle navýšit. Stěžovatelé sice následně uznali, že její koncentraci navýšili, ale měli ji údajně vzápětí snížit. Nebyli však schopni vysvětlit motivaci, která je k takovým laboratorním pokusům vedla. Závěry znaleckého pokusu tuto tezi vyvrátily a stěžovatelé s žádným alternativním vysvětlením nepřišli. Kromě toho byly bomby navrženy způsobem, který svědčí o záměru usmrtit či zranit úlomky co nejvíce osob. Proč byly sestrojeny tímto způsobem, stěžovatelé neozřejmili. Při domovních prohlídkách byly nalezeny další důkazy svědčící o napojení stěžovatelů na extremistická uskupení. Dle nalezené nahrávky se druhý stěžovatel vydal na cestu džihádu. Vyšetřovatelé objevili též dopis obsahující jeho rozloučení s rodinou. Spojení stěžovatelů dokládala obsáhlá korespondence mezi nimi. Řada svědků nadto shodně vypověděla o jejich podivném chování při opouštění místa činu.

Soud nakonec vyzdvihl i silný veřejný zájem na stíhání a trestání činů souvisejících s terorismem a dospěl k závěru, že i když nebyl stěžovatelům při prvotním výslechu umožněn přístup k právní pomoci a jejich výpovědi byly posléze připuštěny jako důkaz viny, nelze za daných okolností usuzovat, že řízení jako celek bylo nespravedlivé. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy tudíž nedošlo.

c) Použití výše uvedených zásad na případ čtvrtého stěžovatele

V případě čtvrtého stěžovatele Soud naopak shledal, že neexistovaly naléhavé důvody k omezení jeho procesních práv. Předně se však zabíral použitelností článku 6 Úmluvy, neboť stěžovatel byl předvolán k výslechu jako svědek, a nikoliv jako osoba čelící řízení o trestním obvinění. Soud byl toho názoru, že jakmile stěžovatel učinil při výslechu výpověď, která z něho v očích vyšetřovatelů udělala podezřelého, mělo s ním být zacházeno v souladu s tímto ustanove-

ním. Vyšetřující orgány tak měly výslech urychleně přerušit a poučit stěžovatele o jeho procesních právech, včetně práva nevypovídat, což neučinily. Vnitrostátní právní úprava ostatně ani neumožňovala pokračovat ve výslechu. Poté, co vyšlo najevo podezření, že se stěžovatel mohl na trestném činu podílet, zákon vyžadoval přerušit výslech a poučení o právech. Pro další omezení stěžovatelových práv tudíž neexistoval žádný právní základ. Důvody, pro které bylo rozhodnuto pokračovat ve výslechu, nadto nebyly zaznamenány do spisu, a proto nemohly být ani předmětem následného soudního přezkumu.

Při absenci právního rámce, na jehož základě by bylo další omezení stěžovatelových práv přípustné, Soud vycházel z domněnky, že řízení bylo nespravedlivé; úkolem vlády bylo tudíž předložit důkazy o opaku. Čtvrtému stěžovateli – na rozdíl od ostatních stěžovatelů – nejenže byla odepřena kvalifikovaná právní pomoc, ale o svých procesních právech, jako je právo nevypovídat, nebyl vůbec poučen. V řízení před soudy bylo nicméně vyloučeno, že by vypovídal pod nátlakem. Stěžovatel naopak i po poučení a za přítomnosti advokáta před soudy svou původní výpověď nepopíral, ba naopak, obhajoba z ní vycházela. I přesto nelze přehlížet, že stěžovatel, aniž byl předtím poučen o svých právech a měl možnost poradit se s advokátem, učinil při prvotním výslechu jako svědek doznání. Vnitrostátní soudy se nevypořádaly s tím, do jaké míry měl tento důkaz vliv na výsledek řízení. Třebaže se dle Soudu nejednalo o výlučný důkaz, přisvědčil stěžovateli v tom, že šlo o důkaz rozhodující, neboť uvedl, že po několik dní ukrýval jednoho z pachatelů, že si byl vědom jeho zapojení do bombových útoků a připustil, že mu byla známa i identita ostatních útočníků. Tato výpověď z něho ostatně učinila podezřelého, přestože byl původně vyslýchán jako svědek. Podle Soudu se tedy jednalo o významný důkaz vedoucí k jeho odsouzení. I když Soud přikládal velkou váhu povaze a závažnosti trestného činu, jehož se stěžovatel dopustil, dospěl k závěru, že vzhledem k vysokému práhu, který je dán v případech, kdy se uplatní domněnka nespravedlivosti řízení, a ke kumulativnímu účinku procesních pochybení v dané věci se vládě nepodařilo ho přesvědčit o tom, že řízení jako celek bylo přeci jen spravedlivé. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy proto došlo.

III. Odlišná stanoviska

K rozsudku je připojena řada odlišných stanovisek.

Soudce Mahoney ve svém souhlasném stanovisku podtrhl, že jakmile je osoba „obviněna“ v autonomním významu tohoto pojmu dle Úmluvy, je při zkoumání spravedlivosti řízení jako celku nezbytné zohlednit i okolnosti, které obvinění předcházely. To ve vztahu ke čtvrtému stěžovateli znamená, že nelze přehlížet procesní postup při jeho výslechu v pozici svědka.

K rozsudku je dále připojeno společné částečně ne-

souhlasné a částečně souhlasné stanovisko soudce Sajó a soudkyně Laffranque. Soudci upozorňují na to, že se závěry většiny pod rouškou výkladu zásad vyjádřených ve věci *Salduz proti Turecku* od těchto zásad naopak odchyľují, čímž dochází ke snížení dosažené úrovně procesní ochrany. Dle jejich mínění mělo být konstatováno porušení Úmluvy i ve vztahu k prvním třem stěžovatelům.

Soudci Sajó a De Gaetano a soudkyně Karakas a Lazárova Trajkovska dále nesouhlasili s tím, že ve vztahu ke čtvrtému stěžovateli bylo konstatování porušení práv postačující formou spravedlivého zadostiučinění. Jmenovaní soudci poukazují na to, že až doposud Soud za porušení článků 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy zpravidla zadostiučinění v penězích přiznával. Rozhodnutí většiny v tomto směru přitom postrádá jakékoli odůvodnění. Soudce Sajó by přiznal peněžitou náhradu vzniklé nemajetkové újmy všem stěžovatelům.

Soudci Hajiyev, Lemmens, Mahoney a Silvis a soudkyně O'Leary a Yudkivska ve svém společném částečně nesouhlasném stanovisku vyjádřili přesvědčení, že ve věci čtvrtého stěžovatele rovněž k porušení Úmluvy nedošlo, protože existovaly naléhavé důvody pro omezení jeho procesních práv. Veřejný zájem na stíhání a trestání osob, které poskytují pachatelům teroristickým činů logistickou a finanční podporu, musel za daných okolností převážet, zvláště když bylo prokázáno, že stěžovatel nevypovídal pod nátlakem a svou výpověď posléze ani nepopřel. Soudce Lemmens dodal, že by čtvrtému stěžovateli nepřiznal ani náhradu nákladů řízení.

ÚSPORNÁ OPATŘENÍ

Rozsudek ze dne 21. července 2016 ve věcech č. 63066/14 a dalších – *Mamatás a ostatní proti Řecku*

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v souvislosti s úspornými opatřeními přijatými v návaznosti na hospodářskou krizi spočívajícími ve výměně státních dluhopisů za cenné papíry s výrazně nižší hodnotou nedošlo k porušení práva stěžovatelů na respektování majetku zaručeného článkem 1 Protokolu č. 1 ani k diskriminačnímu zacházení zakázanému článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Celkem 6320 stěžovatelů, fyzických osob, bylo majiteli řeckých státních dluhopisů v hodnotě od 10 000 do 1 510 000 eur. V důsledku hospodářské krize v letech 2009 až 2011 přijal řecký stát opatření za účelem snížení státního dluhu. V návaznosti na vyjednávání se zástupci soukromého sektoru, jehož se stěžovatelé

neměli možnost účastnit, byla přijata právní úprava, na jejímž základě došlo prostřednictvím tzv. klauzulí o kolektivní akci k nucené výměně jejich dluhopisů za cenné papíry s menší než poloviční hodnotou. Většina stěžovatelů následně proti příslušným opatřením neúspěšně brojila před řeckou Státní radou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU č. 1

Podle stěžovatelů došlo předmětnými opatřeními k faktickému vyvlastnění jejich majetku a porušení jejich práva na respektování majetku chráněného článkem 1 Protokolu č. 1.

Soud úvodem připomněl svou předchozí judikaturu týkající se úsporných opatření v souvislosti s hospodářskou krizí v Evropě po roce 2008, podle níž státy v dané oblasti a v tomto specifickém kontextu disponují širokým prostorem pro uvážení, a to jak ohledně výběru vhodných opatření, tak stran jejich načasování a trvání (např. *Koufaki a ADEDY proti Řecku*, č. 57665/12 a 57657/12, rozhodnutí ze dne 7. května 2013, § 31; *Da Silva Carvalho Rico proti Portugalsku*, č. 13341/14, rozhodnutí ze dne 1. září 2015, § 37; či *Valkov a ostatní proti Bulharsku*, č. 2033/04, rozhodnutí ze dne 25. října 2011).

V projednávané věci Soud dospěl k závěru, že napadené opatření představovalo zásah do majetkových práv stěžovatelů, přičemž se však ve světle ustálené judikatury (*Bäck proti Finsku*, č. 37598/97, rozsudek ze dne 20. července 2004) nejednalo o zbavení majetku. Tento zásah měl zákonný základ a sledoval legitimní cíl ve veřejném zájmu. Řecko se nacházelo v bezprecedentní hospodářské, politické a sociální krizi a předmětná úsporná opatření byla přijata v návaznosti na summit států eurozóny konaný dne 26. října 2011, který podmínil podporu Řecku snížením státního dluhu vlastněného soukromým sektorem o 50 %. Zbývalo posoudit, zda byl zásah danému legitimnímu cíli přiměřený.

Soud podotknul, že projednávanou věc je třeba odlišit od situací, kdy stát nečelil bezprostřední platební neschopnosti (*Malysz a ostatní proti Rusku*, č. 30280/03, rozsudek ze dne 11. února 2010). Stejně tak nešlo o případ zjevně nepřiměřeného břemene spočívajícího v 98 % zdanění odstupného po propuštění stěžovatelky z pracovního poměru (*N. K. M. proti Maďarsku*, č. 66529/11, rozsudek ze dne 14. května 2013), případně kompenzace ve výši nepatrného zlomku (2 %) toho, co mohl stěžovatel očekávat (*Broniowski proti Polsku*, č. 31443/96, rozsudek velkého senátu ze dne 22. června 2004, § 186). V projednávané věci Státní rada shledala, že stěžovatelé utrpěli ztrátu ve výši 53,3 %. Byť jde o značnou částku, nejedná se o zásah výše uvedené intenzity.

Soud zdůraznil, že za referenční hodnotu předmětných dluhopisů pro určení výše utrpěné ztráty stěžo-

vatelů nemůže být považována očekávaná hodnota dluhopisů v době splatnosti. Jejich skutečná tržní hodnota totiž klesla již před přijetím sporné právní úpravy v roce 2012 – s ohledem na solventnost řeckého státu v letech 2010 a 2011 bylo zřejmé, že v roce 2015, kdy měly být dluhopisy splatné, stát nebude schopen dané částky vyplatit.

Soud dále shledal, že pro posouzení přiměřenosti zásahu do majetkových práv stěžovatelů není rozhodné, že se stěžovatelé nemohli podílet na dohodě se státem o podmínkách příslušných opatření; měli totiž možnost své dluhopisy prodat před nabytím účinnosti nové právní úpravy. Soud dále připustil, že v době, kdy byly původní dluhopisy vydány, nebylo možné v Řecku uzavírat tzv. klauzule o kolektivní akci, prostřednictvím nichž byli nakonec stěžovatelé přehlasováni ostatními držitelé dluhopisů. Tyto klauzule nicméně představují běžný nástroj mezinárodních kapitálových trhů, který byl také v rámci Evropského stabilizačního mechanismu začleněn do všech dlouhodobých státních cenných papírů vydávaných státy eurozóny. Bez těchto klauzulí, tedy při zachování podmínky konsensu všech držitelů dluhopisů, by navíc k příslušné dohodě v rámci plánu restrukturalizaci řeckého státního dluhu nikdy nemohlo dojít. I mezinárodní organizace svoji pomoc Řecku podmiňovaly existencí těchto klauzulí. Jednalo se tedy zjevně o vhodné a nutné opatření pro snížení státního dluhu.

Soud poznamenal, že investování do dluhopisů nemůže být nikdy bez rizika. Mezi vydáním těchto cenných papírů a jejich splatností může nastat řada nepředvídatelných událostí, které zásadním způsobem sníží solventnost vydavatele, a to i v případě, že jím je stát. Poukázal nakonec na rozsudek Tribunálu Evropské unie ze dne 7. října 2015, věc T-79/13, *Allesandro Accorinti a další proti Evropské centrální bance*, kterým Tribunál zamítl žalobu 200 někdejších italských držitelů řeckých státních dluhopisů, přičemž v odůvodnění zdůraznil, že příslušní držitelé dluhopisů se v situaci hospodářské krize měli chovat obezřetněji, neboť finanční ztráta byla do značné míry předvídatelná. Dle Soudu si i stěžovatelé měli být vědomi rizik své investice, a to tím spíše, že již před rokem 2009 byl řecký stát značně předlužen a hospodařil s velkým schodkem státního rozpočtu.

Žalovaný stát tedy přijetím napadených opatření nenarušil spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem a ochranou práv stěžovatelů, kteří nebyli nuceni nést nepřiměřené břemeno. Soud proto rozhodl, že i s přihlédnutím k širokému prostoru pro uvážení, kterým státy v této oblasti disponují, k porušení článku 1 Protokolu č. 1 nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNEM 1 PROTOKOLU Č. 1

Podle některých stěžovatelů navíc došlo v rozporu s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 k diskriminačnímu zacházení.

Aniž se Soud pustil do podrobnější analýzy zacházení se stěžovateli ve světle článku 14 Úmluvy (ve vztahu k jiným subjektům dle řady kritérií namítaných stěžovateli), rozhodl se věc posoudit z pohledu potřebnosti restrukturalizace a znovuoživení veřejného dluhu Řecka. Konstatoval, že i kdyby skutečně došlo – jak někteří stěžovatelé tvrdili – ke stejnému zacházení s držiteli dluhopisů v rozdílných situacích, existovaly pro tento postup objektivní a rozumné důvody. *Zaprvé*, v situaci naléhavé potřeby zajištění financování státu by bylo velice složité identifikovat jednotlivé držitele cenných papírů. *Zadruhé*, bylo by nespravedlivé rozlišovat věřitele podle toho, zda jde o právníckou či fyzickou osobu nebo zda jde o profesionálního či soukromého investora. *Zatřetí*, vynětí určité kategorie držitelů dluhopisů z příslušných mechanismů by vyvolalo masové transakce dluhopisů na tyto osoby, což by ohrozilo účinnost příslušného opatření, jakož i celkové řešení financování státu. Řecko bylo tou dobou vyloučeno z mezinárodního obchodování a jediné státy ochotné Řecko podpořit si kladly právě podmínku účasti soukromého sektoru na financování státního dluhu. *Začtvrté*, úspěch restrukturalizace dluhu byl podmíněn dynamickým a rychlým řešením; to by však bylo v případě rozlišování mezi jednotlivými držiteli dluhopisů znemožněno. *Konečně*, Soud odkázal na závěr řecké Státní rady, podle které sice došlo k zásahu do práv věřitelů státu, avšak s ohledem na závažnou situaci státu nebyla porušena ústavně zaručená zásada rovnosti. Soud proto rozhodl, že k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 nedošlo.

VEŘEJNÁ DRAŽBA NEMOVITOSTÍ

Rozsudek ze dne 12. července 2016 ve věci č. 43777/13 – *Vrzić proti Chorvatsku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že prodejem domu stěžovatelů ve veřejné dražbě v rámci exekučního řízení za třetinu odhadní ceny nedošlo k porušení práva na respektování obydlí chráněného článkem 8 Úmluvy ani práva na ochranu majetku chráněného článkem 1 Protokolu č. 1.

I. *Skutkové okolnosti*

Stěžovatelé a jejich společnost uzavřeli v roce 2009 smlouvu o půjčce s M. G. a jeho společností. Svou půjčku zajistili vlastním domem ve městě Poreč. Jelikož nebyli schopni svůj dluh ve sjednané lhůtě splatit, podal věřitel M. G. návrh na exekuci. Stěžovatelé se proti vydanému exekučnímu příkazu neodvolali. Následně bylo provedeno ocenění zastavené nemovitosti,

při kterém byla cena domu vyčíslena na 2 463 092,48 chorvatských kun, tj. zhruba 323 tisíc eur. V roce 2011 se konala první veřejná dražba nemovitosti s vyvolávací cenou ve výši jedné poloviny odhadní ceny, avšak o nemovitost neprojevil nikdo zájem. Nemovitost byla prodána v druhé veřejné dražbě za cenu 821 040 kun (přibližně 109 tisíc eur), a to jedinému dražiteli, který se dražby zúčastnil a kterým byl M. G. Stěžovatelé se proti rozhodnutí soudu o prodeji nemovitosti odvolali. Namítali, že skutečná hodnota jejich domu je výrazně vyšší a dosahuje přibližně částky 700 tisíc eur. Soudy vyšších stupňů rozhodnutí okresního soudu potvrdily. V roce 2013 rozhodl soud o převodu vlastnictví domu na dražitele M. G., avšak stěžovatelé dům neopustili. Soudem byl tedy posléze vydán příkaz k vyklizení, proti kterému se stěžovatelé odvolali, přičemž namítali, že dům slouží k uspokojování jejich základních potřeb bydlení i podnikání. Přestože odvolání stěžovatelů proti vyklizení bylo zamítnuto, stěžovatelé dům dosud neopustili.

II. *Odůvodnění rozhodnutí Soudu*

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že příkaz k vyklizení představoval zásah do jejich práva na respektování obydlí, třebaže dosud dům užívají. Namítali, že dům by měl být vyňat z exekučního řízení, jelikož sloužil k uspokojování jejich základních potřeb.

Soud připomněl, že z jeho ustálené judikatury vyplývá, že soudní prodej a vyklizení domu stěžovatele jsou zásahem do práva na ochranu domova (*Zehentner proti Rakousku*, č. 20082/02, rozsudek ze dne 16. července 2009, § 54). V projednávané věci byl zásah dle Soudu zákonný, neboť byl v souladu s platnou právní úpravou exekučního zákona. Cílem zásahu byla ochrana právního titulu dražitele k domu, a tento cíl tak byl bezpochyby legitimní ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud se tedy soustředil na otázku, zda zásah splňoval požadavek nezbytnosti v demokratické společnosti. Soud odlišil postavení stěžovatelů od věci *McCann proti Spojenému království* (č. 19009/04, rozsudek ze dne 13. května 2008) a jiných případů, ve kterých stěžovatelé původně žili v bytech ve státním či veřejném vlastnictví a v nichž nebyl přítomen žádný jiný soukromý zájem. Poukázal na odlišnost projednávané věci, neboť protistranou zde byly fyzické osoby a soukromé podniky. Vyzdvihl, že stěžovatelé se sami dobrovolně rozhodli zajistit půjčku vlastním domem, a tedy souhlasili, že pokud jejich společnost neuhradí nesplacené dluhy, věřitelé se budou moci domáhat vrácení svých peněz prostřednictvím prodeje domu. Soud vzal dále v potaz, že výše dluhu dosahující zhruba částky 250 tisíc eur byla značná a stěžovatelé si museli být vědomi, že podstupují nemalé riziko. Konečně Soud zohlednil, že stěžovatelé nevyužili jiné prostředky obrany proti exekuci domu. Mohli napří-

klad usilovat o prohlášení uzavřených smluv za neplatné či podat odvolání proti exekučnímu příkazu.

Soud proto dospěl k závěru, že stěžovatelé sami souhlasili s tím, že při nesplacení dluhu dojde k prodeji jejich domu v exekučním řízení. K porušení článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelé se dále dovolávali porušení článku 1 Protokolu č. 1, neboť exekuční řízení neobsahovalo dostatečné procesní záruky. Většina jejich odvolání byla prohlášena odmítnuta, včetně odvolání proti prodeji domu za nepřiměřeně nízkou cenu odpovídající pouhé třetině odhadní ceny.

Dle Soudu došlo v projednávané věci nuceným prodejem domu k zásahu do práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku. Při posuzování požadavků na zákonný základ zásahu a jeho legitimní cíl Soud připomněl, že jakýkoli zásah do majetkových práv musí být ve veřejném či obecném zájmu. Vnitrostátní orgány jsou k posouzení existence veřejného zájmu zpravidla lépe vybaveny než Soud. V projednávané věci Soud shledal, že zásah do práva stěžovatelů na pokojné užívání majetku měl právní základ a sledoval legitimní cíl ochrany věřitelů a dražitele domu.

Soud dále zkoumal, zda byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi veřejným zájmem a požadavkem na ochranu základních práv stěžovatelů. Při hledání této rovnováhy Soud posuzuje, zda v důsledku zásahu státu nemusela dotčená osoba nést nepřiměřené a nadměrné břemeno (*James a ostatní proti Spojenému království*, č. 8793/79, rozsudek pléna ze dne 21. února 1986, § 50). Soud při zkoumání tohoto požadavku státům přiznává značný prostor pro uvážení, což se týká i procesní úpravy prodeje nemovitosti v exekučním řízení.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že prodej domu za částku ve výši jedné třetiny hodnoty nemovitosti nebyl vzhledem k širokému prostoru pro uvážení státu zjevně svévolný či nerozumný a byl v přiměřeném vztahu k ceně nemovitosti. Soud přitom také upozornil, že tento výsledek nebyl pro stěžovatele nevyhnutelný. Stěžovatelé mohli předejít prodeji nemovitosti pod cenou více způsoby. Mohli například do uzavírané smlouvy o půjčce nechat zanést cenu nemovitosti nebo se mohli rozhodnout nemovitost prodat sami mimo exekuční řízení.

Soud dále odmítl argument stěžovatelů, že exekuční řízení bylo v rozporu s platným právem, jelikož na probíhající řízení nebyl uplatněn nový exekuční řád účinný od října 2012. Tato úprava by byla pro stěžovatele příznivější, jelikož stanovila pravidlo, že nemovitost není možné prodat za méně než polovinu odhadní ceny. Soud však zdůraznil, že rozhodnutí o použití dosavadních procesních předpisů na běžící případy je plně v mezích uvážení státu a Soudu nepřisluší v této oblasti stanovit jednotná pravidla.

Dle Soudu tedy stěžovatelé i s ohledem na skutečnost, že na sebe dobrovolně vzali rizika plynoucí z půjčky ve značné výši, nebyli nuceni nést nepřiměřené břemeno.

Nakonec Soud zkoumal, zda byly splněny procesní podmínky, aby stěžovatelé mohli účinně napadnout opatření, která zasahovala do jejich Úmluvou chráněných práv. Soud přitom zohlednil, že stěžovatelé nevyužili v řízení své možnosti ovlivnit stanovení výše odhadní ceny, když na jednání před soudem nevznesli žádné námitky proti znaleckému posudku ani nepředložili jiné důkazy či nevznesli argumenty hovořící ve prospěch jiné ceny nemovitosti, a tím sami sebe postavili do znevýhodněné pozice. Opravné prostředky, které se stěžovatelé snažili uplatnit teprve později, již zákon nepřipouštěl. Soud proto učinil závěr, že není možné přijmout argument stěžovatelů o nedostatcích exekučního řízení, jelikož se stěžovatelé aktivně nezúčastnili fáze řízení, ve které mohli ovlivnit určení výše odhadní ceny.

S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že k porušení článku 1 Protokolu č. 1 nedošlo.

VĚZEŇSTVÍ

Rozsudek ze dne 1. září 2016 ve věci č. 62303/13 – Wenner proti Německu

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány nedostály svým pozitivním povinnostem plynoucím z článku 3 Úmluvy, když navzdory opakovaným žádostem stěžovatele – osoby dlouhodobě závislé na heroinu umístěné ve výkonu trestu odnětí svobody – o poskytnutí substituční léčby namísto nařízené abstinence nepřezkoumaly s náležitou péčí, jaká forma léčby by pro něho byla s ohledem na jeho zdravotní stav nejvhodnější.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je od roku 1973 nepřetržitě závislý na heroinu. V průběhu závislosti se nakazil žloutenkou typu C a virem HIV, v důsledku čehož byl uznán plně invalidním a pobíral invalidní důchod. Několikrát se neúspěšně snažil zbavit své závislosti, včetně pěti pobytů v drogově rehabilitačním zařízení. V letech 1991 až 2008 se léčil pomocí substituční drogové léčby. Od roku 2005 kombinoval substituční léčbu s konzumací menších dávek heroinu.

V roce 2008 byl stěžovatel vzat do vazby pro podezření z obchodování s drogami a jeho substituční léčba byla proti jeho vůli přerušena. V následném trestním řízení byl odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody na šest let. Po dobu výkonu trestu, včetně nařízené odvykací léčby, byla stěžovateli namísto substituční léčby nařízena úplná drogová abstinence. Stěžovatel trpěl chronickými bolestmi způsobenými dlou-

hodobým užíváním drog a neuropatií. K jejich zmírnění mu byla denně podávána analgetika. Bolesti dosahovaly takové intenzity, že musel velkou část trestu strávit na lůžku. Stěžovatel byl na svou žádost vyšetřen externím lékařem, který nepovažoval změnu dosavadní léčby za nutnou. Doporučil však zvážit návrat k substituční léčbě. Na podkladě jeho zjištění si stěžovatel opatřil posudek odborníka na léčbu osob s drogovou závislostí. Ten naznal, že z lékařského hlediska by měla být stěžovateli substituční léčba poskytnuta, neboť jde o mezinárodně uznanou nejvhodnější metodu léčby osob dlouhodobě závislých na opiátech. Nadto brání zhoršení zdravotního stavu, snižuje míru ohrožení života a brání šíření nemocí, jako je HIV a žloutenka typu C. Detoxikace naopak těmto osobám způsobuje značnou fyzickou bolest a extrémní duševní strádání, a lze ji tak doporučit pouze v případech krátkodobé závislosti. Stěžovatel tvrdil, že vzhledem k jeho zdravotnímu stavu je substituční léčba jedinou vhodnou formou léčby. Se svou žádostí o substituční léčbu však neuspěl, neboť dle vězeňských orgánů nebyla nezbytně nutná a především vhodná k dosažení účelu trestu, tj. resocializaci pachatele odsouzeného za drogovou trestnou činnost. Stěžovatel neuspěl ani před vnitrostátními soudy včetně Spolkového ústavního soudu. V roce 2014 byl propuštěn na svobodu, načež mu byla ihned předepsána substituční léčba.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že v důsledku neposkytování substituční léčby v průběhu jeho pobytu ve věznici trpěl značnými bolestmi a došlo k poškození jeho zdraví. Ve spojení s neposouzením potřeby substituční léčby nezávislým odborníkem tak měl být vystaven nelidskému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Stěžovatel byl přesvědčen, že substituční léčba byla jedinou vhodnou léčbou vzhledem k jeho zdravotnímu stavu.

Soud připomněl, že do působnosti článku 3 Úmluvy spadá jen zacházení, které dosáhne tzv. minimálního prahu závažnosti. Tato hranice je z povahy věci relativní; záleží na posouzení všech okolností případu, jako je délka trvání špatného zacházení, jeho fyzické a duševní následky a v některých případech též pohlaví, věk a zdravotní stav oběti. Dále Soud uvedl, že trest odnětí svobody musí být vykonáván za podmínek, které respektují lidskou důstojnost. Stát má povinnost zajistit adekvátním způsobem zdraví stěžovatele během výkonu trestu odnětí svobody tím, že mu bude poskytnuta náležitá lékařská péče, tj. v zásadě srovnatelná s tou, jakou se státní orgány zavázaly poskytovat osobám na svobodě (*Blokhin proti Rusku*, č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016, § 135). Je též nezbytné, aby zdravotní stav osoby ve výkonu trestu trpící vážnou nemocí byl dostatečně posouzen odborným lékařem s odpovídající specializací

(*Khudobin proti Rusku*, č. 59696/00, rozsudek ze dne 26. října 2006, § 95–96). Pro případ protichůdných lékařských posudků ohledně vhodné léčby může vnitrostátním orgánům vzniknout povinnost zajistit posudek dalšího lékařského odborníka (*Xiros proti Řecku*, č. 1033/07, rozsudek ze dne 9. září 2010, § 75). Odmítnutí umožnit stěžovateli na jeho žádost posouzení jeho zdravotního stavu a potřeb nezávislým odborníkem je okolnost, kterou Soud musí vzít v potaz při hodnocení, zda stát dostal svým pozitivním závazkům plynoucím z článku 3 (*Sarban proti Moldavsku*, č. 3456/05, rozsudek ze dne 4. října 2005, § 90). S ohledem na zranitelné postavení stěžovatelů zbavených osobní svobody je na žalované vládě, aby předložila věrohodné a přesvědčivé důkazy, že se stěžovateli dostalo komplexní a odpovídající lékařské péče (*Sergey Antonov proti Ukrajině*, č. 40512/13, rozsudek ze dne 22. října 2015, § 86).

Soud v projednávané věci zkoumal, zda vnitrostátní orgány dostaly své pozitivní povinnosti zabezpečit zdraví stěžovatele po dobu výkonu trestu odnětí svobody tím, že mu poskytly potřebnou zdravotní péči, tj. na úrovni srovnatelné s tou, kterou se orgány zavázaly poskytovat osobám na svobodě. Předmětem sporu mezi stranami byla otázka, zda za daných okolností měla být substituční léčba považována za nezbytnou. Soud připustil, že státy mají prostor pro uvážení ohledně volby vhodného způsobu léčby vězněných osob, včetně výběru mezi substituční léčbou a abstinční terapií. Poukázal nicméně na skutečnost, že dle dostupných statistických údajů je substituční léčba užívána ve 41 ze 47 členských států Rady Evropy a že 30 států ji nadto poskytuje i osobám ve výkonu trestu odnětí svobody.

V projednávané věci však není úlohou Soudu rozhodnout, zda stěžovatel skutečně substituční léčbu potřeboval, ale spíše se ubezpečit, zda žalovaný stát předložil věrohodné a přesvědčivé důkazy o tom, že se stěžovateli dostalo v průběhu zbavení svobody komplexní a dostatečné lékařské péče a zejména že zdravotní stav stěžovatele a jeho vhodná léčba byly předmětem odpovídajícího posouzení.

Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány měly k dispozici několik silných argumentů nasvědčujících tomu, že vzhledem ke zdravotnímu stavu stěžovatele byla vhodná právě substituční léčba. Přihlédl zejména ke stěžovatelově téměř čtyřicetileté závislosti na heroinu, k substituční léčbě trvající 17 let, jejíž náhlé ukončení představovalo radikální změnu a bylo v rozporu s Pravidly Spolkové lékařské asociace, ke skutečnosti, že stěžovatel podstoupil pětkrát a vždy bezúspěšně odvykací terapii ve specializovaném zařízení, jakož i k názoru ošetřujících lékařů v odvykacím centru, dle nichž byla abstinční terapie neúspěšná a vyléčení stěžovatelovy závislosti velmi nepravděpodobné. Konečně Soud vzal v potaz i k doporučení externího lékaře a stanovisko odborníka se zaměřením na osoby

trpící drogovými závislostmi, kteří vězeňským orgánům doporučili přehodnotit zvolenou terapii a poskytnout stěžovateli substituční léčbu. Za těchto okolností byly vnitrostátní orgány povinny se zvláštní pečlivostí a s pomocí nezávislého lékaře přezkoumat vhodnost pokračování v abstinenční léčbě. Přestože bylo možné z výše podaného přehledu usuzovat, že nikoliv, vnitrostátní orgány takový přezkum nečinily a vhodností zvolené léčby se zevrubněji nezabývaly.

Vzhledem k mimořádně dlouhodobé závislosti stěžovatele na opiátech a mizivé naději na jeho vyléčení Soud odmítl tvrzení vlády, že by se substituční léčba přičila sledovanému cíli spočívajícímu v resocializaci stěžovatele skrze zbavení závislosti na drogách jako předpokladu pro jeho následnou integraci do společnosti.

Soud dále odmítl argument vlády, dle níž by poskytnutí substituční léčby mohlo ohrozit stěžovatelův život a zdraví, jelikož nelze spolehlivě vyloučit, že by ve vězení užíval jiné zakázané látky. Dle Soudu je tento argument v rozporu s tvrzením vnitrostátních orgánů,

kteří uvedly v souvislosti s odmítnutím poskytnout substituční léčbu, že je velmi složité obstarat si opiáty ve vězeňském prostředí.

Na závěr Soud podtrhl, že fyzické a duševní strádání dlouhodobě drogově závislé osoby, jíž je s okamžitou platností odňata látka, na níž je závislá, v zásadě může dosáhnout minimálního prahu závažnosti dle článku 3 Úmluvy. Strádání a bolesti, které stěžovatel prokazatelně zakusil, mohlo dle Soudu překročit nevyhnutelnou míru utrpení, jež je nedílnou součástí zbavení svobody, a dosáhnout prahu závažnosti článku 3 Úmluvy. Za takové situace měly vnitrostátní orgány povinnost obzvlášť pečlivě zkoumat, zda lze pokračování abstinenční terapie považovat za vhodnou léčbu. Žalovaný stát však nepředložil věrohodné a přesvědčivé důkazy, že stěžovateli byla poskytnuta komplexní a adekvátní lékařská péče v průběhu zbavení osobní svobody, a proto nedostal svým pozitivním závazkům plynoucím z článku 3 Úmluvy, čímž došlo k jeho porušení.

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Kristýna Benešová (KVZ), Ota Hlinomaz (KVZ), Eliška Hodysová (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Viktor Kundrák (KVZ), Anna Láníčková (KVOP), Jana Martinková (KVZ), Eva Petrová (KVZ), Andrea Pokorná (NS), Vladimír Pysk (KVZ), Martin Šaroch (KVOP), Kateřina Šimonová (ÚS).

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.

ZÁVĚREM...

Co Soud rozhodl v závěru minulého roku?

Ve vztahu k **České republice** bylo poslední čtvrtletí roku nejneproduktivnější. Jak bylo zmíněno v úvodníku, v první řadě jsme se dočkali vyřešení kauzy **domácích porodů** – velký senát v rozsudku *Dubská a Krejzová proti České republice* (č. 28859/11 a 28473/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016) shledal, že Česká republika nevykročila z prostoru pro uvážení, který jí článek 8 Úmluvy poskytuje, když neumožňuje porody v domácím prostředí za pomoci porodní asistentky.

V říjnu loňského roku skončilo téměř dvouleté období, kdy Česká republika nebyla Soudem ani jednou odsouzena za porušení Úmluvy. Věc *Červenka proti České republice* (č. 62506/12, rozsudek ze dne 13. října 2016) poukazovala na systémový problém spočívající v neexistenci jasně stanovených podmínek, za nichž může opatrovník za opatrovance proti jeho vůli podepsat smlouvu o **poskytování pobytové sociální služby**, a v nedostatečné procesní úpravě. Rozsudek byl očekávaný, proto na něj bylo reagováno s předstihem novelou zákona o sociálních službách a zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 189/2016 Sb.).

Koncem roku pak byla Česká republika odsouzena ještě jednou, a to za porušení zásady **kontradiktornosti** v restitučním řízení ohledně mobilizačního zámku Opočno (*Colloredo Mannsfeld proti České republice*, č. 15275/11 a 76058/12, rozsudek ze dne 15. prosince 2016).

Významné je i rozhodnutí *Žirovnický proti České republice* (č. 60439/12 a 73999/12, rozhodnutí ze dne 15. listopadu 2016), v němž Soud dospěl k závěru, že odsouzení mají k dispozici účinný preventivní prostředek nápravy tvrzených **špatných materiálních podmínek v českých věznicích**, zejména nepřehlednosti, který musejí před podáním stížnosti vyčerpat, a to podnět státnímu zástupci k provedení dozoru podle § 78 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, následovaný případně ústavní stížností.

Konečně, ve věci *Adylova a Senese proti České republice* (č. 55392/14, rozhodnutí ze dne 4. října 2016) týkající se **mezinárodního únosu dítěte** Soud neshledal, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** bylo koncem loňského roku přijato několik zásadních rozsudků velkého senátu. Předně, ve věci *Paposhvili proti Belgii* (č. 41738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2016) Soud posunul dlouho kritizovanou judikaturu ve věci *N. proti Spojenému krá-*

lovstvi (č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008) týkající se **vyhoštění těžce nemocných osob**, kdy definoval i jiné situace, než je bezprostřední riziko úmrtí, kdy článek 3 Úmluvy zakazuje vyhostit nemocnou osobu, a procesní povinnosti příslušných orgánů v těchto případech.

Pro Českou republiku velmi důležitou (v řízení jako třetí strana intervenovala i česká vláda) je věc *A a B proti Norsku* (č. 24130/11 a 29758/11, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016), v níž Soud vyjasnil, za jakých okolností není v rozporu se zásadou *ne bis in idem* proti jednotlivci vést jak **trestní řízení**, tak **řízení o daňovém penále**. Klíčovou je dostatečně úzká časová a věcná spojitost mezi oběma řízeními, včetně naplnění podmínky odlišných a doplňujících se účelů obou řízení, předvídatelnosti dvojího postihu, minimalizace opakování provádění a hodnocení důkazů a uložení druhé sankce se zohledněním již uloženého trestu.

V souvislosti s aktuálně **rostoucí naplněností českých věznic** nabývá na důležitosti věc *Muršić proti Chorvatsku* (č. 7334/13, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2016), v níž Soud vyjasnil kritéria posouzení, kdy **přehlednost věznic**, tedy nedostatek podlahové plochy připadající na jednoho odsouzeného či obviněného, již dosáhne intenzity ponižujícího zacházení zakázaného článkem 3 Úmluvy.

Podobně jako o brontosauropodovi, o jehož existenci byli mnozí dlouhou dobu přesvědčeni, ale definitivního potvrzení se dočkal teprve **nedávno**, v roce 2015, i o **právu na přístup k informacím** se dlouho tušilo, že je v článku 10 Úmluvy implicitně obsaženo, avšak potvrzení své existence, byť jen za určitých okolností, se dočkalo až ve věci *Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku* (č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016).

Konečně je aktuální i věc *Khlaifia a ostatní proti Itálii* (č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016), v níž Soud posuzoval způsob, jakým se italské orgány vypořádaly s **velkou imigrační vlnou**, kdy se během roku 2011 v důsledku tzv. arabského jara na ostrově Lampedusa vylodilo více než 55 000 osob přicházejících ze severní Afriky.

Vše dobré do nového roku,

Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce